

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO ENOTNIH STROKOVNIH ZVEZ DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV SLOVENIJE

Leto I, št. 10

Izhaja vsako soboto

Ljubljana, 21. julija 1945

Cena Din 2.—

Podpredsednik zvezne vlade tov. Edvard Kardelj na kongresu Osvobodilne fronte Slovenije:

Naša demokracija se bo še razvijala in poglobljala!

O neposrednih nalogah, ki stoje danes pred Osvobodilno fronto

Vojna proti hitlerjevskemu bloku je bila zmagovito zaključena. Ta vojna je dokazala, da so najsplošnejša in najmočnejša obramba pred fašističnimi pritiski demokracije in svobodoljubne ljudske sile. Pokazalo se je na primer, da je največje breme te vojne mogla prenesti in tudi prenesti na svojih plečih prav Sovjetska zveza zato, ker je njen notranji sistem pravi izraz volje in težnj njegovih ljudskih množic, ker je bil zaradi tega najbolj odporen pred vplivi in napadi fašističnih barbarov. V tej vojni so se pokazale najbolj šibke tiste države, kjer je bilo ljudstvo najbolj tlačeno, kjer je imelo najmanj demokratičnih pravic, skratka, kjer so obstajali protiljudski reakcionarni režimi.

Ta nauk vojne, ki je komaj dokončana, je izredno važen za našo bodočo politiko, za bodočo orientacijo naših ljudskih množic, Nemška fašistična diktatura in drugi režimi njenih kvisliških pomagačev so zlomljeni. Toda bilo bi nepravilno in izredno škodljivo misliti, da je s tem fašizem razbit. Fašizem ni samo slučajen političen

pojav, fašizem je tendenca, ki se vedno poraja iz reakcionarnih virov sedanje družbe. Teh virov vojna ni uničila in danes že vidimo, da naglo ponovno oživljajo. Pokazalo se je tudi, da ta vojna ni dokončno razbila nevarnosti za svobodo malih narodov ter za demokratične pravice ljudstva. Bilo bi nepotrebno, če bi skušali s primeri dokazovati to trditve. Teh primerov je toliko, da jih vsakdo od vas pozna in da vsakdo od vas razume njihov smisel. Malo je dežel, v katerih se vrši boj za uničenje fašističnih ostankov in njihovih reakcionarnih pomagačev in iz virov dosledno, odločno, še več! V mnogih deželah so antidemokracijske sile prešle celo v napad proti silam demokracije. Nobenega dvoma ni, da je v novih deželah in za mnoge kroge v svetu beseda »viščenjak fašističnih elementov ostala samo prazna fraza, ki ni več varna niti najbolj okorelemu vojaškemu zločincu.

Razumljivo je, da se te iste tendence opažajo tudi v našem notranjem političnem življenju.

strank, ki so še preveč na slabem glasu iz dni stare Jugoslavije, bodo morda privzele kakšna druga imena in kakšne druge vodilne garniture. Njihov program je precej jasen in pri vseh bolj ali manj enak. Vsi namreč zahtevajo, da bi se Jugoslavija »demokratizirala«. Zanje namreč ni demokracija država, v kateri imajo oblast delovne ljudske množice, to se pravi, v kateri ima oblast desetina ljudstva. Oni bi prav radi videli, da bi se povrnila »demokracija«, v kateri bi ena sama desetina ljudi, sestavljena iz majhnih protiljudskih klik imela vso oblast nad devetimi desetimi ljudstva. V resnici se torej ne vzmirljajo zaradi tega, ker je v Jugoslaviji premo demokratično, marveč zaradi tega, ker je za njih v Jugoslaviji preveč demokracije. Vsa kampanja »sovražnikov ljudstva v zadnjem času gre v resnici za to, da bi odvzeli ljudstvu demokratične pravice, ki si jih je priborilo, ker jih je strah ljudstva in njegove volje. Ni dvoma, tudi naša demokracija se bo še razvijala in se še poglobljala po vsebini in po svojih oblikah. To bo v prihodnjih dneh naloga AVNOJ-a in potem vse čase naloga naše ljudske oblasti. Toda smešno je, če poskušajo dajati danes lekcije o demokraciji našemu ljudstvu tisti, ki so jo v stari Jugoslaviji dušili z glavničami in s celo armado žandarjev, ali pa tisti, ki so jim dali podporo s svojim oportunizmom.

Eno stvar je tukaj posebno potrebno naglasiti. Strank ne karakterizirajo njihovi programi, kajti programi so papir. Vsaka stranka je izraz neklih socialnih težnj in ljudstva. Obstoje stranke, ki so izraz izkoriščevalcev ljudstva. Danes jih je lahko spoznati. To so vse tiste stranke in grupe, ki bi želele vrniti stare Jugoslavije, starih režimov protiljudskih klik in kakršnikoli obliki in s akrcinimiškimi frazami. Zdej, ko bo tretje zasedanje AVNOJ-a prineslo celo vrsto demokratičnih zakonov in ko se bodo pričele priprave za volitve v konstituantno, vas bodo kmalu pričeli posecati predstavniki takih strank, ki se bodo vse imenovala demokratične. Naučite ljudske množice, da jih bodo znale hitro spoznati. Vprašajte samo, to gospoda, ali so za to, kar je ljudstvo ustvarilo s krvjo in žrtvami štirih let vojne, ali so za resnično ljudsko oblast, za oblast delovnega ljudstva — in hitro bodo odkrili svojo pravo naturo.

Osvobodilna fronta je edina politična formacija, ki je izraz težnj delovnega ljudstva. Rodila se ni v kabinetih političnih spekulacij, pač pa je vznikla iz trpljenja našega delovnega ljudstva; rasti je v prvih nelegalnih organizacijah borbe zoper protiljudske režime stare Jugoslavije, dobila je svoje širine in svojo čvrsto obliko v prvih dneh podzemeljske borbe na fronti, v strelskih jarkih, kjer so jo kovali naši partizani, borci naše Narodne osvobodilne vojske, v naših gorečih vaseh, v neprestanih bojih z izdajalci v službi okupatorja, v koncentracijskih taboriščih, povsod tam, kjerkoli je trpel in se boril slovenski človek za svobodo svojega naroda in srečo delovnega ljudstva. To je Osvobodilna fronta. Ali je kdo, ki bi smel reči, da Osvobodilna fronta ni demokratična? Ali je kdo, ki bi se mogel boriti za bolj čisto demokracijo, kakor se bori Osvobodilna fronta, in ki bi v večjo pravico govoril v imenu ljudstva?

Mislim, da takih ljudi in takih strank ni. Zaradi tega učite slovensko delavno ljudstvo, da je Osvobodilna fronta silovito orodje v njegovih rokah. Dolder bo znalo naše ljudstvo trdo držati v rokah to svoje orodje, tako dolgo je ni sile, ki bi ga mogla ogoljufati za njegovo jutrišnje srečo, po kateri je tako dolgo hrepenelo.

Tri glavne naloge

Prvič: tudi v sedanji dobi moramo obdržati in braniti enotnost Osvobodilne fronte tako, kakor smo jo branili doslej. Še več. Še bolj jo moramo okrepiti ter zgraditi iz nje nezlomljivo demokratično zvezo naših delovnih množic za obrambo pridobitev narodno osvobodilne borbe in za daljno razvijanje teh pridobitev v korist delovnega ljudstva.

Drugič: z Osvobodilno fronto moramo krepko vzeti v svoje roke usodo svoje domovine in delovnega ljudstva, ne samo s tem, da je oblast v rokah ljudstva, ampak tudi s tem, da bo Osvobodilna fronta kot legitimni predstavnik našega ljudstva obenem organ njegove demokratične kontrole nad to oblastjo. Osvobodilna fronta mora biti odraz ne samo njegovih demokratičnih, ampak tudi njegovih socialnih zahtev. Zato mora biti vselej blizu ljudstva v ljudstvu samem in nič ne bi bilo bolj »kordljivo«, kakor dovtiči, da bi njena aktivnost oslabil, da bi se oddaljili od ljudske iniciative. Ljudske množice so edini izvir sile in zato bo Osvobodilna fronta silna

Tudi v sedanji dobi moramo obdržati in braniti enotnost Osvobodilne fronte tako, kakor smo jo branili doslej. Še več. Še bolj jo moramo okrepiti ter zgraditi iz nje nezlomljivo demokratično zvezo naših delovnih množic za obrambo pridobitev narodno osvobodilne borbe in za daljno razvijanje teh pridobitev v korist delovnega ljudstva.

Edvard Kardelj.

Sovražniki ljudstva in demokracije se niso odpovedali upom

da bodo ponovno našli primerne oblike za svoje akcije proti sedanjemu stanju v Jugoslaviji. Odpovedali se niso tem upom tudi v Sloveniji. Z vsvo aktivnostjo so se vrgli na delo, da bi izkoristili težkoče, s katerimi se bori naša narodna oblast, težkoče, ki nam jih je zapustil okupator in z njih vred istih njegovi pomagači, ki sedaj ponovno dvigajo glave. Kdo je ta gospoda in kaj bi hotela doseči v novi Jugoslaviji?

V vsej Jugoslaviji obstaja predvsem pri vseh njenih narodih majhna, v preteklosti privilegirana izkoriščevalna klika ljudi, ki se nikdar niso spremenili, za katere je bila oblast vedno samo instrument njihovih posebnih socialno - ekonomskih interesov, ki so bili v stalnem nasprotju z interesi delavnih množic in ki so bili zaradi tega vselej nosilci vseh mogočih antidemokratičnih tendenc. Bili so nosilci vseh mogočih protiljudskih diktatur v Jugoslaviji in so se prvi poklonili okupatorju ter se mu stavili na uslugo. Sedaj se čutijo ogrožene zaradi svobode in demokratičnih pravic, ki so postale orožje ljudstva v njegovi borbi za lepšo bodočnost. Spopetka so se potuhnili in skrili. Zdej se jim pa zdi, da znova prihaja njihov čas in da je ljudstvo pozabilo na njihovo sodelovanje z okupatorjem. Tem klikam so danes enako dragi vsi, ki na kakršen koli način slabe novo Jugoslavijo, to se pravi, ki slabe ljudsko oblast.

Poleg njih se pojavljajo učeni in neutri hlapci, ki so živeli od okupatorja, ki jih je okupator plačeval, ki so mu služili in bičali ime slovenskega naroda. V imenu demokracije in slovenske države danes svoj glas, da bi prikrili svoje grehe.

Poglavitna naloga Osvobodilne fronte, da se kakor en mož postavi na obrambo demokratičnih pridobitev

Jugoslavija je danes v stadiju obnove vsega svojega gospodarskega in političnega življenja. Težkoče, ki se pojavljajo pri tem, so ogromne, a vendar je Jugoslavija po hitrosti notranjega ozdravljenja med prvimi deželami v Evropi, ki jih je dušila hitlerjevska okupacija. To dejstvo se da razložiti samo tako, da so naše ljudske množice brez vprašanja poprle za delo, ker se po veliki večini zavedajo, da gre za obnovo njihovega lastnega doma, v katerem so postale same gospodar. Čim jasnejša bo ta zavest ljudskih množic, tem aktivnejše bodo sodelovale v premagovanju vseh težkoč, ki nam danes preprečujejo, da bi mogli dati še hitrejši tempo naši notranji konsolidaciji. Naše ljudske množice so treba gospodarsko-politično vzgajati. To se pravi, vzgajati jih kot gospodarje svojega doma, svoje domovine, ki gledajo na vprašanje obnove v celoti — s ciljem, da se ta obnova kar najbolj pospeši, z zavestjo, da je to obenem edina pot k izboljšanju socialnega položaja vsakega poedinca, da to edina pot k izgradnji jutrišnje sreče. Včasih gledajo naše delovne ljudske množice na vse te probleme še preveč z miselnostjo večerajšnjega hlapca, ki je v državi videl nekaj drugega, a ne svoje lastnine, kar prejšnja Jugoslavija dejansko tudi ni bila.

V tem je predvsem naloga politične aktivnosti Osvobodilne fronte današnjih dni. Osvobodilna fronta mora ustvarjati zavedne graditelje svoje domovine, gospodarje na svojih tleh, ki se bodo zavedali, da v takih izrednih prilikah, kakršne so sedanje, ni mogoče ničesar napraviti brez pripravljenosti, prenesti še marsikakšno požnanje.

V narodno osvobodilnih odborih smo došli prekrasno obliko demokratične ljudske

ljudskim režimom in strankam, ter se sedaj skillejo na svoje minule in propadle kapitalne. Tudi ti JNS-ovci in JRZ-jevi pišejo danes demokratične programe in so nezadovoljni s »prepočasnim tempom« demokracije in normalizacije naše zemlje.

In končno naj omenim še grupe tistih oportunističnih in pasivnih ljudi, ki jih je na žalost bogata vsaka tako vzburkana epoha, kakor je naša. To so ljudje, ki se boje vsega in ki se ne morejo odločiti za nič, dokler mislijo, da se odnos sil še ni končno veljavno nagnil na določeno stran. To so dalje tisti ljudje, ki se boje vsega in ki nikakor ne morejo razumeti, kaj se godi okrog njih, in ki za trpljenjem in žrtvami današnjih dni nikakor ne vidijo svetle perspektive jutrišnjega dne. Pred težkočami obnove in izgradnje jih je prevzel panični strah. In namresto da bi se z obema rokama in z vso odločnostjo vrgli na promaganje teh težkoč, brezpomolno iščejo neko čarobno palico, s katero bi kakor v pravljici zbrskali s sveta vse težkoče. Razume se, da take čarobne palice ne morejo najti, ker je ni. Zaradi tega padajo v obup in iz obupa postajajo — čestokrat se tega sami ne zavedajo — orožje sovražnikov ljudstva in demokracije.

Tak je približno danes sestav tistih, ki vstajajo proti Osvobodilni fronti! V tem sestavu ni težko pogoditi, kam hoče odvesti ta gospoda narode Jugoslavije. Prav tako ni težko razumeti, da predstavlja ta akcija, naj se pojavlja v kakršnikoli obliki vsakokrat resno nevarnost za demokratične pridobitve narodne osvobodilne borbe.

Ne more biti potemtakem dvoma, da je poglavitna naloga vseh demokratičnih sil,

oblasti. Toda če naj bo ta oblast resnično demokratična in resnično ljudska, tedaj je treba organizirati neprestano kontrolo in konstruktivno ljudsko kritiko organov te oblasti. Ni treba opozarjati, da se aparat naše oblasti gradi iz ljudi, ki so še navajeni na stare oblike dela. Birokratizem, nepravilen odnos do ljudskih množic, samovoljnost in sto drugih podobnih napak in slabosti se pojavlja v organih naše oblasti. Ne da se seveda čez noč odstraniti teh napak, toda proti njim se je treba neprestano boriti, če hočemo, da bodo ljudske množice res do kraja spoznale, da je ta oblast njihovo lastno orodje.

Osvobodilna fronta mora biti budni zaščitnik demokratičnosti in ljudskega značaja naše oblasti. Biti mora široka ljudska tribuna, s katere bodo naše ljudske množice neprestano kazale na napake v delu organov naše oblasti in obenem tudi zavedno in neposredno delale na njihovi odstranitvi. Zdrava kritika mora biti najmočnejše orožje ljudstva v degraditvi novega doma. Obnem bo Osvobodilna fronta najboljši regulator te kritike, ki bo preprečil sovražnikom ljudstva, da bi mogli sedanje težkoče izkoristiti za to, da bi ljudske množice znova prevarili in jih zavedli s potjo, ki edina vodi k njihovemu srečju in blagostanju.

V Jugoslaviji se pojavljajo med ljudstvom in se bodo v prihodnjih dneh še bolj pojavljali

predstavniki raznih starih jugoslovanskih strank

tistih, ki nosijo odgovornost za katastrofo, s katero je bila pahnjena Jugoslavija 1941. leta in ki so potem narode Jugoslavije pustile na cedilu. Nekatere teh

samo tako dolgo, dokler bo povezana z množicami, dokler bo eno z njimi, dokler bo budila njihovo aktivnost.

Tretjič: čuvati moramo svojo v težkih bojih pridobljeno ljudsko oblast iznad vsega. Ta oblast je glavna karakteristika današnje Jugoslavije. Zoper njo so v prvi vrsti naperjeni udarci sovražnikov ljudstva. Čuvati jo je treba pred odprtimi sovražnimi napadi, čuvati pa jo je treba tudi pred tistimi škodljivci v njej sami, ki jo s svojim birokratizmom, samovoljo in neštevilni drugimi napakami odtujujejo ljudskim množicam in s tem slabe pridobitve naše borbe. Kar najbolj je potrebno poglobiti demokratičnost naše ljudske oblasti. Energično je treba čistiti iz njenih organov vse tiste posameznike, ne glede na njih pretekle zasluge v narodno osvobodilni borbi, ki ne znajo najti poti do sr-

ca ljudskih množic in ki s svojimi postopki preprečujejo aktiviziranje ljudskih množic okrog naše ljudske oblasti. To je edina pot, da bodo ljudske množice dejansko in do kraja razumele ves pomen te in take oblasti, da bodo razumele, da s to oblastjo drže v rokah ključ do svoje bodočnosti. To je obenem edina pot, po kateri je mogoče aktivizirati ljudske množice na izgradnji njih domovine in jih naučiti, da bodo pričele gledati na nov način na svojo državo in na svojo zemljo.

Naj živi enotna in nezlomljiva Osvobodilna fronta, demokratična zveza delovnega ljudstva!

Naj živi naša ljudstva, ki je pokazalo čudeže heroizma in požrtvovalnosti v letih vojne in ki danes z isto požrtvovalnostjo in borbenim početom gradi sebi in bodočim pokolenjem srečnejšo bodočnost!

Osnovna organizacijska načela Osvobodilne fronte Slovenije

I. Pripadnik Osvobodilne fronte Slovenije je vsak državljan, ki se ni pregrešil zoper narodno čast, ki pristaja na temeljne točke Osvobodilne fronte in sodeluje v organizacijah, ki so vključene v OF.

II. Dokaz pripadnosti organizaciji je izkaznica, ki jo izda krajevni odbor Osvobodilne fronte.

III. Pripadniki Osvobodilne fronte plačujejo redne prispevke, kakor jih določi Glavni odbor Osvobodilne fronte. Redni prispevki služijo za kritje izdatkov organizacije.

IV. Osnovne enote Osvobodilne fronte so organizacije za kraje, podjetja, urade, šole ali poklice.

V. Vodstvo Osvobodilne fronte tvorijo Plenum in Odbor osnovne organizacije, Okrajni plenum in Okrajni odbor OF, Okrožni plenum in okrožni odbor OF ter Kongres delegatov in Glavni odbor Osvobodilne fronte.

VI. Najvišji organ osnovne organizacije Osvobodilne fronte je Plenum, katerega sestavljajo vsi pripadniki Osvobodilne fronte v kraju, podjetju, uradu, šoli ali poklicu.

Plenum izvoli iz svoje srede odbor, ki vodi tekoče posle osnovne organizacije Osvobodilne fronte. Odbor šteje 5 do 15 članov.

VII. Najvišji organ Osvobodilne fronte v kraju je Okrajni plenum OF, ki ga sestavljajo delegati osnovnih organizacij Osvobodilne fronte.

Okrajni plenum OF izvoli svoj okrajni odbor OF, ki šteje 5 do 15 članov in vodi tekoče posle OF v okraju.

VIII. Najvišji organ OF v okrožju je Okrožni plenum, ki ga sestavljajo delegati osnovnih organizacij OF.

Okrožni plenum OF izvoli svoj okrožni odbor OF, ki šteje 5 do 15 članov in vodi tekoče posle OF v okrožju.

IX. Najvišji organ Osvobodilne fronte je Kongres delegatov osnovnih organizacij.

Kongres izvoli Glavni odbor OF, Izvršni odbor OF in sekretariat IOOF.

X. Glavni odbor OF rešuje načelna politična in organizacijska vprašanja OF. Šteje od 120 do 150 članov.

XI. Izvršni odbor OF ostvarja sklepe in smernice Kongresa in Glavnega odbora OF. Šteje 30 do 50 članov.

XII. Tekoče vodstvene posle Izvršnega odbora OF opravlja sekretariat IOOF, ki šteje 5 do 7 članov.

XIII. Svoje politično vzgojno delo v množicah vrši Osvobodilna fronta tudi po organizacijah, ki so v njej vključene (n. pr. ZMS in AFZ).

XIV. Izvršni odbor OF sklicuje po potrebi konference ali posvetovanja OF, ter zbore aktivistov OF.

XV. Pri Glavnem odboru OF obstoji Nadzorna komisija, ki vzgojno skrbi za red in pravilno poslovanje v organizacijah OF ter bedi nad pravilnim zadržanjem aktivistov.

XVI. Pri IOOF obstoji Propagandna komisija, ki vodi propagandno delo organizacij OF.

XVII. Člani vseh odborov v organizacijah OF so aktivisti OF. Biti aktivist OF pomeni posebno čast, nalaga pa tudi večje dolžnosti.

Na kongresu Osvobodilne fronte so bile sprejete razširjene

Temeljne točke Osvobodilne borbe

I.

Jugoslovanska armada, ustvarjena v narodno osvobodilni borbi, je kot oborožena pest svobodoljubnih jugoslovanskih narodov, pod vodstvom maršala Tita, maja in junija 1945 osvobodila vse slovensko ozemlje ter tako izpolnila

osnovo »Temeljnih točk Osvobodilne fronte«, postavljeno na njenem ustanovnem sestanku 27. aprila 1941.

Osvobodilna fronta, ki je navzlic razkosnosti slovenskega ozemlja združila Slovence v krvavem, štiriletnem, z neizmernimi žrtvami izpolnjenem osvobodilnem boju za zmago svobodoljubnih narodov proti okupatorju in fašizmu, proti njunim domačim hlapcem, naglašala zato znova in z neuničljivo moralno pravico življenjsko zahtevo slovenskega naroda:

Točka 1.

Združitev vseh Slovencev v federalni Sloveniji demokratične in federativne Jugoslavije.

II.

Zgodovinska zmaga nove, demokratične in federativne Jugoslavije, ki temelji na ljudski demokraciji, zrasli iz narodno-osvobodilne borbe ljudskih množic naših narodov, je uresničila program OF, postavljen in sprejet 1941 in 1942, odnosno je utrla učinkovito pot njegovi dosledni izvedbi.

Novo Jugoslavijo je izbojevalo pod Titovim vodstvom jugoslovansko narodno osvobodilno in ljudsko demokratično gibanje, katerega neločljiv, bistven sestavni del je bila in je Osvobodilna fronta Slovenije.

Nova Jugoslavija ne izpolnjuje torej samo življenjskih narodnih in demokratičnih težnj našega naroda in naših ljudskih množic — težnj, ki so narekovala Osvobodilni fronti Temeljne točke iz l. 1941 in 1942 — temveč predvsem je in ostaja njihova živa, utelešena ostaritev.

Potemtakem:

Točka 2.

Državna korist nove Jugoslavije, vsestransko utrjevanje njene notranje in zunanje moči, krepitev njenih obrambnih sposobnosti je najvišja zapoved za slehernega zvestega pripadnika Osvobodilne fronte, za slehernega Slovenca in Jugoslavana.

III.

Ljudska demokracija nove Jugoslavije je živo nasprotje protidemokratskega, hegemonističnega, protiljudskega ustroja stare Jugoslavije. Ustroj stare Jugoslavije je neogibno dovedel do zloma in propada države, ljudska demokracija nove Jugoslavije je v epskem, junaškem, zgodovinsko tvornem poletu povedla jugoslovanske narode in njihovo skupno državo v zmago in vstajenje. Zato izpoveduje Osvobodilna fronta:

Točka 3.

Ljudska demokracija je bistveni pogoj za blaginjo jugoslovanske države. In obratno: Prosvetne, Titove Jugoslavije je bistveni pogoj za svobodno in srečno bodočnost ljudskih množic, za svobodo, enakopravnost, bratovsko enotnost jugoslovanskih narodov. Varovanje, utrjevanje in nadaljnji razvoj vseh demokratičnih pridobitev narodno osvobodilne borbe sodijo med osnovne naloge Osvobodilne fronte. Zato nikoli več in v nobeni obliki — starega stanja izpred aprila 1941!

IV.

V bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov, ki ju je v boju za življenje in smrt s krvjo in z življenji naših najboljših sinov in hčera posvetila jugoslovanska narodno osvobodilna borba, zre Osvobodilna fronta:

z moralnega vidika najplemenitejšo in zato najvišjo pridobitev narodno osvobodilne boja; izraz usodne in naravne povezanosti jugoslovanskih narodov; osnovno jamstvo za svobodo in neodvisnost Jugoslavije kot celote kakor za svobodo in enakopravnost slehernega naroda posebej; pogoj za obstanek in nadaljnji razvoj naše ljudske demokracije, ki po svoji vsebini, po svojem bistvu mora narode zblíževati in družiti. Zato naglašava Osvobodilna fronta:

Točka 4.

Varovanje, utrjevanje, poglobljanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov je ena najplemenitejših, najvišjih pridobitev naše narodno osvobodilne borbe, je obvezna zapoved za slehernega državljana.

V.

Sovjetska zveza z ruskim narodom na čelu je rešitelj in osvoboditelj slovanstva, je zaščitnik svobode, neodvisnosti in enakopravnosti slovenskih narodov.

Skušnja zgodovinskega boja slovanskih narodov proti hitlerjevemu imperializmu nazorno izpričuje: življenjsko nujnost za slovanske narode, naj se naslonijo na veliki ruski narod in na vso Sovjetsko zvezo;

potrebno vseslovanske enotnosti z ruskim narodom na čelu. Osvobodilna fronta, ki je že na svojem Ustanovnem sestanku poudarila, da je usoda naših narodov najtesneje združena z usodo ruskega naroda in Sovjetske zveze, ugotavlja, da se je ideja vseslovanske enotnosti pod vodstvom velikega ruskega naroda v domovinski vojni razvila v eno najprogresivnejših, za svetovno, za človečansko demokracijo najpomembnejših idej.

Točka 5.

Osvobodilna fronta torej zastopa med našimi ljudskimi množicami z vso doslednostjo: Nerazdružljivo bratstvo in zavezništvo naših narodov z velikim ruskim narodom in z vsemi sovjetskimi narodi, našo naslonitev na Sovjetsko zvezo, vseslovansko enotnost z ruskim narodom na čelu.

VI.

Skušnja narodno osvobodilne borbe proti nemškemu in italijanskemu fašističnemu imperializmu neizpodbitno dokazuje, da korist narodne svobode, narodne in državne suverenosti in resnične demokracije kategorično terja, naj izkoreninimo iz lastnih narodnih vrst vse tiste vplive in postojanke tujega imperializma, ki povzročajo narodno izdajstvo in ogražajo demokracijo.

Točka 6.

Osvobodilna fronta se nepopustljivo bori proti slehernemu notranjemu vplivu in pojavu med našim narodom, iz katerega lahko v korist in v službi tujega imperializma izvira narodno izdajstvo.

VII.

Domovinska ljubezen, ki jo goji Osvobodilna fronta, temelji na globoko demokratičnih osnovah. Zato nima naš patriotizem, ki je razvil in ljudskih množicah neskončno mržnjo do imperialističnih osvajačev in nesluteno pozhrtvovalnost za domovino, prav ničesar skupnega z nacionalnim šovinizmom, h kateremu podpihujeta protiljudska, protidemokratska reakcija in imperializem.

Točka 7.

Osvobodilna fronta, pobornik demokratične domovinske ljubezni, se hkrati z vso doslednostjo bori proti šovinizmu in sleherni njegovi obliki, kajti šovinizem izvira po eni plati iz zaostalosti, po drugi strani pa je sredstvo najtemnejše reakcije in imperializma. Šovinizem prinaša naposled najhujšo škodo lastnemu narodu. Patriotizem novega kova ne razdružuje demokratičnih ljudskih množic svobodoljubnih narodov. Njegove demokratične osnove jih družijo in zblížujejo v skupnih stremljenjih in naporih za skupne demokratične in človečanske ideale.

VIII.

Smisel in vsebina ljudske demokracije sta v tem, da oblast je in ostane v rokah ljudstva. Ljudska demokracija mora nuditi ljudstvu sredstva in jamstvo, da lahko ubrani sebe, demokracijo, narod in državo pred notranjimi in zunanji sovražniki, pred domačo in inozemsko reakcijo. Demokratične pravice morajo krepiti ljudstvo, ne pa ljudskih in narodnih sovražnikov. Resnična svoboda ni svoboda protiljudske klike, da more zatirati velikansko večino naroda. Resnična svoboda je svoboda ljudske večine v narodu.

Dejanska demokracija mora hkrati množicam delovnega ljudstva odpirati pot za učinkovito borbo proti socialnemu izkoriščanju. Izvirna skušnja Narodno osvobodilnih odborov, ki so zrasli iz narodno osvobodilne borbe kot pristni ljudsko-demokratični organi, dokazuje, da Narodni odbori kot osnova demokratične ljudske oblasti, njene državne zgradbe in njene zakonitosti, najbolje ustrezajo gornjim načelom.

Zato:

Točka 8.

Utrjevanje in razvoj narodnih odborov — od najnižjih do najvišjih, skladna zgradba in skladen ustroj naše države, njenega poslovanja in vse njene zakonitosti na njihovi osnovi, aktivizacija najširših ljudskih množic, vključno žen in mladine, v njihovem okviru in okrog njih. Tak je program Osvobodilne fronte glede demokratične ljudske oblasti.

IX.

Več ko tisoč let naš kmet ječal pod jarmom tuje gospode. Stoletja se je bori proti graščakom za »stare pravde«. Toda niti v veličastnem puntu Matije Gubca niti v poznejših bojih proti grofu in proti sodobnim veleposestnikom se mu ni posrečilo v celoti izbojevati pravico do zemlje, ki jo poji s svojim znojem. Vse do današnjega dne so se ponekod ohranili celo ostanki tlačanstva.

Osvobodilna fronta je kot demokratična zveza ljudskih množic poklicana uresničiti stoletne težnje našega kmeta po zemlji.

Zato je geslo Osvobodilne fronte:

Točka 9.

Proč z ostanki tlačanstva! Zemljo tistemu, ki jo obdeluje! Zemljo tistemu, ki je nima dovolj! Veleposestnikom nobene odškodnine!

X.

Z zavestjo, da je po eni plati treba pobuditi vse gospodarske sile naših narodov in jih usmeriti v obnovo in da se po drugi strani borba med domovinsko in ljudsko koristjo ter protiljudsko reakcijo danes nujno odigrava zlasti na gospodarskem poprišču, proglašava Osvobodilna fronta v gospodarskem pogledu naslednja načela:

Točka 10.

Vse gospodarske sile naših narodov posvetimo obnovi! Privatne gospodarske iniciative ne zavračamo, temveč jo pospešujemo, kolikor ta koristi ljudski skupnosti. — Zadrugištvu naj postane v pogojih ljudske demokracije pomemben činitelj za dvig ljudskega blagostanja, za zaščito malega proizvajalca in odjemalca pred izkoriščanjem, za smotno gospodarsko delavnost. — Utrjevanje in razvijanje državnega gospodarskega sektorja bosta krepila moč naše države, množila gospodarske in politične sile naše demokracije, vodila množice delovnega ljudstva in socialnega izkoriščanja v ustvarjanje za svojo državo, torej za sebe. — Špekulaciji na račun države in ljudske skupnosti je treba napovedati brezobziren boj.

XI.

V stari Jugoslaviji je bilo delo predmet brezobzirnega izkoriščanja. V pogojih ljudske demokracije je postalo temelj naše ljudsko-demokratične državne oblasti in postaja izvor našega ljudskega blagostanja.

Zato:

Točka 11.

Delo, dviganje njegove produktivnosti, je osnovna dolžnost in pravica, osnovni moralni zakon, čast in ponos slehernega državljana, Zato je država dolžna nuditi delu vso socialno zaščito.

XII.

V preteklosti so reakcionarne sile zapirale ljudskim množicam vrata k prosveti in kulturi. Ravnale so tako, ker so se zavedale, da je nad nevernim in neprosvetljenim ljudstvom laže vladati kakor nad izobraženim in prosvetljenim.

Zato si Osvobodilna fronta postavlja za svojo nalogo:

Točka 12.

Ljudska demokratična oblast mora omogočiti širokim ljudskim množicam čim popolnejšo brezplačno izobrazbo in zagotoviti neoviran prosvetni razvoj slehernega državljana.

XIII.

Danes, po zaključku štiriletno osvobodilne vojne slovesno ugotavlja Osvobodilna fronta, da bi ne bilo vojaške zmage jugoslovanskih narodov in da bi ne bila ustvarjena demokratična in federativna država jugoslovanskih narodov, če bi ne bile ljudske množice teh narodov vodile svojega boja proti fašizmu in domačim izdajalcem združene v trdno enoto. Osvobodilna fronta slovesno ugotavlja, da bi ne bilo njenih veličastnih zmag, uresničenja njenega nacionalnega in ljudsko-demokratičnega programa, da bi ne bilo preporoda slovenskega naroda, če bi se ne bila razvila Osvobodilna fronta v popolnoma enotno demokratično zvezo slovenskega ljudstva.

Zato:

Točka 13.

Osvobodilna fronta varuje enotnost povsod in proti vsakomur kot največjo pridobitev velike domovinske vojne slovenskega in jugoslovanskih narodov, kot največjo pridobitev demokratičnega slovenskega ljudstva. — Osvobodilna fronta kot tvorec svobode in enotnosti ima edina moralno pravico, predstavljati slovenski narod in njegovo ljudstvo.

PO JUGOSLAVIJI

Na seji slovenske narodne vlade 11. t. m. je bilo sklenjeno, da je treba posvetiti vsi pozornost trdnim cenah življenjskih potrebščin. Industrijsko in trgovinsko ministrstvo bosta dali v najkrajšem času večje količine življenjskih potrebščin za naše poljedelsko ljudstvo. Snuje se organizacija za smotno nakupovanje pridelkov. Vlada bo vodila najostrejši boj proti vsaki špekulaciji.

Tretje zasedanje AVNOJ-a je sklicano na 2. avgust. Zasedanje bo posebno pomembno, ker bo najbrž zadnje pred sklicanjem ustavodajne skupščine.

Zastopnik slovenske duhovščine bo 11. t. m. izročil spomenico predsedniku narodne vlade tov. B. Kidriču. V nji izražajo veselje nad osvoboditvijo slovenskega naroda, dalje svojo pripravljenost, da duhovščina prispeva svoj delež k zgradbi naše domovine in končno željo, da bi bila naša narodna slovenska in naša zvezna vlada po tej spomenici prepričana, da se duhovščina ljubljanske škofije z razumevanjem svojih verskih in narodnih nalog iskreno želi vključiti v novo Jugoslavijo.

Proizvodnja slovenskih tovarov naravnih. Duh udarništa ter obnove se čedalje bolj uveljavlja v slovenski industriji; naše delavstvo se dobro zaveda svojih nalog na fronti dela. Lepe uspehe je doseglo delavstvo Krnjaške industrijske družbe na Jesenicah; v nekaterih oddelkih je proizvodnja narasla že za 100 odstotkov. V polnem obsegu tudi že obratuje tovarna »Plamen« v Kropi. Bila je precej poškodovana, a so jo hitro popravili. Na Lesah popravljajo tovarno verig. Tekstilna industrija dela že skoraj v polnem obsegu. Zdi se, da naša tekstilna industrija založena s surovini za pol leta. Med vojno so najbolj trpela podjetja lesne industrije in opetkame. Obratuje že 20 odstotkov teh podjetij. Polovica usnjarskih tovarov ljubljanskega okrožja je že v obratu. Obratuje tudi tovarna gumlja v Krnju, ena največjih v Jugoslaviji.

Dobra sadna letina v Bosni in Hercegovini. Ocenjeno je, da bodo letos pridelali približno 20.000 vagonov sliv, 700 vagonov jabolk, 1200 vagonov hrušk, 1100 vagonov orehov in 2000 vagonov drugega sadja. Letošnja letina bo boljša od povprečnih sadnih letin za 50 odstotkov. Narodne oblasti so poskrbele, da bo sadje kar najbolj racionalno uporabljeno in v ta namen je v delu okrog 2000 sadnih sušilnic, popravljajo 5000 starih in postavljajo še 5000 kotlov za kuhanje marmelade.

Obnova šolstva v Bosni in Hercegovini. Med vojno je bilo porušeno mnogo šolskih poslopj in ljub pomanjkanju učnih moči se šolstvo razveseljuje obnavlja. V Bosni in Hercegovini je 20 srednjih šol. Odprtih je 527 ljudskih šol.

Še ena radijska postaja v Jugoslaviji. 5. t. m. je začela obratovati kratkovalovna radijska postaja v Koprivnici. Postaja oddaja na vialu 34 m.

Ljubljanska ženska bolnica je bila razširjena s pridružitvijo sanatorija »Leončič« za 40 bolniških postelj. Leončič je last reda sester sv. Vincencija in ministrstvo za narodno zdravje je sklenilo z redom najemniško pogodbo za dve leti.

Zbornica za trgovino in industrijo je razpisala; njeni upravniki organi so razrešeni službene ročnosti, ne pa tudi morebitne odškodninske in kazenske odgovornosti za poslovanje v času zasedbe. Do nadaljnjega odredbe je posle upravnih organov prevzel odbor delegatov s predsednikom tov. B. Novakom na čelu.

Ljubljanska udarniška brigada, ki šteje 1120 mladincev in mladink je 13. t. m. odpravila obdelovat Krško polje. Brigado sestavljajo bataljoni. Vsak mestni rajon je dal po en bataljon. Bataljoni štejejo po 3 čete, četa pa po 30 do 50 mladih vnetih delavcev, ki se živo zavedajo svoje dolžnosti in ki hočejo biti zgled vsej naši mladini.

Letošnja letina v Sloveniji bo srednje dobra. Pridelki žita je bil slabši, ker so posevki zelo trpeli zaradi pezebe in zaradi junjske suše. Okopavine kažejo sorazmerno dobro. Hudo škodo je povzročila suša zlasti v Beli Krajini. V vinorodnih krajih se obeta dober vinski pridelek.

V Mariboru so bili obsojeni številni kulturnodvolet, Slovenci, ki so omadeževali slovensko narodno čast.

V Ljubljano je prispel angleški konzul Frank Waddams iz Trsta. Živi v Jugoslaviji že od leta 1943, prisostvoval je pri bojih IV. armije za osvoboditev Reke in Primorske.

Slovensko društvo za kulturno zvezo Slovencev s federalno Hrvatsko v Zagrebu bo kmalu ustanovljeno. Zagrebški Slovenci so zelo delavni in med osvobodilno vojno častno opravili svojo nalogo v vrstah naprednih hrvaških borec za svobodo.

Obnova naših ladjedelnic. Številne ladjedelnice so bile poškodovane ob prihiti umška sovražnika. Ljudstvo se je takoj po osvoboditvi oprjelo obnovitvenega dela in nekatere ladjedelnice zdaj že pospešeno delajo. Jadranske ladjedelnice s svojo podružnico v Kraljeviči zaposlujejo zdaj 350 na Sušaku pa 80 delavcev. V Martiničič delu v ladjedelnici 40 delavcev. Nekateri ladjedelnice so začele obratovati že prve dni po osvoboditvi.

Poljski in švicarski poslanski sta prispela v Beograd in prevzela posle. Poljski veleposlanik Jan Cirił Wendo je ugledni poljski pisatelj in novinar.

Škofa Rožman je državna komisija za ugotavljanje zločinov proglašila za vojno ga zločince. Zbrano je dočitalno gradivo, ki zelo obremenjuje škofa Rožmana.

Tovarno je podaril državi zagrebški tovarnar Markulin. Izjavil je, da bi to storil že prej, a ni hotel dokler ni mogla narodna oblast ugotoviti, ali se ni pregrešil proti narodni časti.

Slovenski izseljenci v Kanadi so poslali maršalu Titu pismo. Številni slovenski izseljenci so prihili na pomoč našim narodom v boju proti fašističnim zatracem kot prostovoljci ali z gmočno podporo. Mnogo so tudi žrtvovali za Rdeči križ, in sicer lani 350.000 dolarjev.

Še okrog 100.000 Jugoslovancev je v Nemčiji na angleško-ameriškem zasedbenem področju. Po poročilih ameriških listov prejemajo Jugoslovanci hrano iz nemških zaloz; vsebuje po 2000 kalorij dnevno. Iz dachauskega taborišča so se vrnil domov skoraj vsi Jugoslovanci, razen onih, ki so morali ostati radi nujnega zdravljenja v bolnicah. Najslabše se godi našim ljudem v okolici Inomosta, ker je zaradi slabih prometnih razmer prehrana pomanjkljiva.

Vojaška mislija za organizacijo povratnikov naših ujetnikov iz Nemčije je prispela iz štaba generala Eisenhowerja v Beograd. Hkrati so prispeli tudi zastopniki naše vojske v zavezniškem vojaškem poveljstvu.

Miting železničarjev v Ljubljani

Dne 12. t. m. so imeli železničarji na Taboru svoj miting na katerem se je zbralo več tisoč železničarjev in železnikar. Uvodno besedo je imel tov. Gabrovšek, ki je med drugim opozoril železničarje na važnost udarniškega dela za obnovo porušene domovine. Potem so govorili ob navdušenem odobravanju vseh navzočih tovarniš in tovarnišice Majerišič, Marn, Start, Florjandičeva in Turkova; tov. Ličen je zborovalce obvestil, da ima železničarska zadruga novo upravo, kar so vsi člani odobraval. Zadnji govornik je bil tov. Zen, ki je ponovil želje predgovornikov in tudi vseh zborovalcev o kaznovanju vojnih zločincev ter o nacionalnih pravicah koroških in primorskih rojakov. Na predlog, naj se te želje železničarjev predložijo v posebni spomenici naši narodni vladi, je tisočglova množica disciplinirano z zastavami in godbo načelu odkorakala po glavnih ulicah do vladne palače.

Deputacija je spomenico izročila predsedniku vlade. Pred vladno palačo je igrala godba in so zapeli tudi pevec pod vodstvom tov. Svetela. Zanimivo je bilo partizansko kolo pod balkonom vladne palače. Razgovor med deputacijo in predsednikom vlade je trajal skoraj eno uro, ker je tov. predsednika zelo zanimalo delo železničarjev in njihove težnje. Zanimal se je tudi za trpljenje železničarjev v internaciji in tov. Drobež mu je opisal, kaj so železničarji prestali v Dachau. Potem je tov. Boris Kidrič govoril s balkona ter naglasil predvsem važnost udarniškega dela železničarjev pri obnovi domovine. Železničarji so njegovim besedam burno pritrjevali in z obljubo pozhrtvovalne udeležbe pri obnovi so se razšli.

Ta miting nam bo vsem ostal v živem spominu. B. D.

Vloga delavstva v socialni zakonodaji in politiki

Med kongresom Osvobodilne fronte so bila posvetovanja predstavnikov strokovnih organizacij, ki so razpravljali o mednarodnih vprašanjih, o vprašanih kolektivnih pogodb in prehrane ter tudi o vprašanih političnega in organizacijskega značaja.

Tov. Vida Tomšičeva, minister za socialno politiko, je na tem posvetovanju podala smernice o nujni povezavi strokovnih organizacij z ministrstvom za socialno politiko in z njemu podrejenimi organi v okrajnih in okrožnih odborih. Svoja izvajanja je začela z ugotovitvijo, da socialna politika nove Jugoslavije ni politika države proti delavskemu razredu, temveč da je politika nove Jugoslavije, ki je zrasla zaradi zasluga in žrtve, ki jih je imel delavski razred v veliki borbi.

Socialna politika je vodena po smernicah tov. maršala Tita.

Ki je dejal v znameniti deklaraciji svoje vlade, da mora biti politika nove Jugoslavije usmerjena predvsem v ustvarjanju boljših življenjskih pogojev tistih delovnih množic, na katerih ramah je zrasla nova Jugoslavija. Socialno politiko in vlogo delavstva v njej je tov. Tomšičeva označila takole:

Imamo več problemov, ki morda na prvi pogled ne predstavljajo težav. Če pa pristopimo k njim, vidimo, da je potrebno mnogo resnega dela in sodelovanja vseh faktorjev za dejansko ustvaritev boljših življenjskih pogojev našim osnovnim delovnim množicam.

V naši državi so še vedno različni sektorji gospodarstva. Socialna zakonodaja mora imeti pred očmi vso to različnost našega gospodarstva. Na drugi strani pa imajo strokovne organizacije popolno možnost, pravico in dolžnost ne samo sodelovanja pri zakonih, temveč tudi možnost iniciative za nove zakone in predvsem možnost kontrole izvajanja teh zakonov.

Strokovne organizacije imajo zato ogromno nalogo

ne samo na polju graditve naše države, temveč tudi na polju ustvarjanja nove zakonodaje. Mi čutimo izredno potrebo po neprestanem sodelovanju s strokovnimi organizacijami. Brez tega sodelovanja si ne moremo niti misliti ustvaritve novih zakonov. Želimo pa, da ne bi ostajali samo pri vrhu. Želimo, da bi strokovne organizacije v vsakem obratu, v vsaki svoji podružnici sodelovale, diskutirale ter obravnavale vse tiste zakone, ki so že sprejeti, vse tiste, ki naj se sprejmejo, in tudi tiste, ki naj se popravijo. Po okrajnih, krajevnih in okrožnih odborih imamo referente za socialno skrbstvo. Resnica je, da mora biti socialna zakonodaja čim bolj enotna za vso Jugoslavijo in da so naši okrajni in okrožni referenti samo posredovalci, ki izvajajo socialno skrbstvo, pazijo, kako se zakoni izvajajo, sami pa ne morejo ustvarjati novih odredb. Strokovne organizacije naj skupno s socialnimi referenti kraja, okraja ali okrožja rešujejo zadeve, ki se dajo rešiti, oziroma naj dajejo iniciative za nove odredbe, ki jih lahko naše ministrstvo samo izda ali pa posreduje pri zveznem ministrstvu.

Strokovne organizacije so že pokazale, da rešujejo probleme z občutkom, da je delavstvo tudi gospodar v novi državi. Strokovne organizacije prinašajo sklepe, ki kažejo, da misli delavstvo na vse. Prav v teh časih je nujno,

da strokovne organizacije mislijo na vse. S tem hočem reči, da imamo prav v teh časih ogromno problemov, ki so med seboj tako povezani kot členi verige. Naše strokovne organizacije se zavedajo, da drživa življenja, ki je prav za prav osnovni člen te verige, in da je od njih odvisno, kam bodo potegnile to verigo: ali jo bodo potegnile v smer, ki bo dala našemu gospodarstvu trden temelj, ali pa jo bodo potegnile v neko negotovost, v stanje, ki se lahko vsak čas prekrene. V vaših diskusijah se vidi, da dobro poznate problem,

Sodišča za reševanje delovnih sporov

Zvezna vlada je določila sodišča za reševanje delovnih sporov, ki nastanejo iz delovnih odnosov med delavci in nameščenci ter delodajalci v zasebnih, združnih in državnih podjetjih. Pri okrajnih sodiščih so prvostopna, pri okrožnih pa prizivna delovna sodišča, ali imajo po tri člana ter so člani prizivnih sodišč in predsedniki prvostopnih sodišč imenovani za dobo enega leta.

Najvažnejša določila zakona o reševanju delovnih sporov so naslednja:

Delovno sodišče po svoji službeni dolžnosti najprej skuša doseči poravnavo, če pa do poravnave ne pride, bo napravilo kratak zapisnik, ki se priložuje sodnemu spisu ter izda v prepisu samo na izrecno zahtevo prizadetih strank. Postopanje sodišče je naglo in ustno. Tožba se napiše ali pa se pove na zapisnik. Sodišče lahko odredi, da se dokazi pridobijo in izvedejo po službeni dolžnosti, razsodbe prvostopnega delovnega sodišča pa so izvršne v treh dneh, če ni bila medtem od ene ali druge strani vložena pritožba za prizivno delovno sodišče. Pritožbe rešuje prizivno sodišče v petih dneh. Pri prvostopnem in prizivnem delovnem sodišču ni nobenih taks. Po potrebi bo zvezni minister socialne politike v sporazumu s pravosodnim ministrom izdal navodila k temu zakonu.

Zakon o reševanju delovnih sporov komentira »Rad«, glasilo ESZDNJ, takole: Upravičeno se pričakuje, da bo v bodoče dosti manj sporov, ki bi nastali v delovnih

ki ga predstavlja ureditev delovnega razmerja, problem cen in med in problem ureditve vseh stvari, ki se tičejo osnovnih življenjskih razmer vsega delovnega ljudstva, delavcev, kmetov, delovne inteligence. Ker je delavski razred vodeči razred, ki s svojim delom ustvarja vrednosti in s tem daje smer vsemu razvoju našega gospodarstva.

Opazili ste, da bi navidezno zboljšanje razmer delavskega razreda lahko postalo zelo nevarno. Sklepali ste zato o tem, kako je treba, da ostane mezza realna mezza, da ne bo samo na papirju z visoko številko, temveč da se bo dalo z njo tudi mnogo kupiti. Dejansko je danes v veliki meri odvisno od strokovnih organizacij, kako bodo delavci v mejah zakonov, ki smo jih napravili, posebno pri sklepanju novih kolektivnih pogodb, uveljavili svoje pravice. Potrebno je, da temeljito premislite vse korake in zgrabite gospodarske probleme tam, kjer je treba, da boljše življenje ne bo samo navidezno. V svoji tovarni, v svojem kraju morate biti faktor, ki se briga za vse življenje okrog sebe, ne samo za delavce v tovarni, temveč za vse delovno ljudstvo svojega kraja, okraja, okrožja.

Težke naloge socialne politike.

Mi vemo, da stojimo pred izredno težkimi nalogami prav na polju socialne politike. Na drugi strani imamo za rešitev teh nalog izredno malo sredstev tudi zato, ker se zavedamo, da ni dovolj, da sedaj damo nekemu podporo, ampak je osnovno našelo, da hitro dvignemo produkcijo ter ji damo vse razpoložljive sile na razpolago. Zato je za potrebe socialne politike izredno malo sredstev. Treba je, da rešujemo probleme iz lastnih sil ter na temelju tiste solidarnosti vseh naših ljudi, ki se je skovala v tem boju na temelju medsebojne požrtvovalnosti. Na ta način bomo rešili vprašanje repatriirancev, partizanskih sirot, vdov, žrtve fašističnega terorja. Čeprav s skromnimi sredstvi jim bomo s tem dali tudi občutek, da so prišli v svojo domovino, kjer imajo vse življenjske pogoje. S povečanjem proizvodnje se bo dalo pomagati vsem, ki so pomoči potrebni. Danes ni čas zmagoslavja, marveč še vedno čas stisnjenega pasu. To je čas, ki zahteva nove napore ter gledanje stvari s stališča celote. Ne smemo misliti, da smo zmagali in da je sedaj konec. To bi bila tista vrtnoglavica uspeha, ki bi bila zelo nevarna. Vemo pa, da prav s tem gradimo solidno podlago jutrišnje sreče.

Delavci bodo stvar postavili na pravilno podlago

v svojih krajih. Govorim o tem zato, ker se je pojavilo v nekaterih krajih mnenje, da je prišel čas, ko moramo bogato vračati žrtve, ki so nastale v našem osvobodilnem boju. Ne gre zato, da koga plačamo za njegove zasluge. Borili smo se vsi, vsak je trpel. Mi bi bili zelo slabi gospodarji, če bi hoteli vsakemu sedaj nekaj plačati. Mi bomo terjali za tiste, ki so kaj dali. Mi pa zato ne bomo terjali lastne države. Povračilo za naše žrtve nam bodo dali fašistični zavojevalci, ki so krivci naše sedanje stiske. Med seboj bomo skušali rešiti najbolj pereča vprašanja sami. Zato želimo, da bi vi krepko sodelovali pri reševanju problemov v svojih krajih, da bi sodelovali po poti dela, po poti zavesti, da smo to, kar smo žrtvovali, žrtvovali zase in da nas to samo po sebi še ne opravičuje za nikakoli odplačilo in da to od nas terja še večjega dela, ker bi nas lahko napačna politika zavedla v zelo težko situacijo.

V diskusiji, ki je nato nastala, smo razpravljali o problemu javencev, ki jim bo dana vsa skrb, kot je predvideva novi važenjski zakon. Prav tako bo zdravstvena služba v novi Jugoslaviji obnemem z reorganizacijo socialnega zavarovanja dejansko dostopna za vse delovno ljudstvo.

odnosti, kakor pa jih je bilo v bivši Jugoslaviji. Zlasti v državnih podjetjih ter v podjetjih, ki so pod državno kontrolo, in tudi v združnih podjetjih bodo taksi spori redki, ker v poslih, ki jih vodijo predstavniki narodne oblasti sploh ne bi smelo biti vprašanj, ki se ne bi dala rešiti sporazumno. Izjeme so lahko samo takrat, če so posamezni predpisi zakona ali pogodb, s katerimi so določeni delovni odnosi, tako nejasni, da jih od obeh strani ni mogoče sporazumno tolmačiti. V takem primeru sveda mora priti zadeva pred delovno sodišče.

Tudi v privatnih delavnicah, podjetjih in ustanovah spori ne bodo tako pogosti in težki, kakor so bili nekdanj. Sporov bo vedno manj zaradi ogromnega vpliva, ki ga imajo danes strokovne organizacije delavcev in nameščencev, zaradi kontrole in vpliva, ki ga bodo kmalu imeli delavski zaupniki, zaradi večje kontrole države nad izvajanjem zakonov in predpisov in naposled tudi zaradi tega, ker so se zasebni delodajalci v zadnjih letih v svojih zahtevah in težnjah precej umirili in omejili. Pri vsem tem pa bo še vedno precej delovnih sporov. Delovna sodišča bodo imela dosti dela, dokler se gospodarske razmere v naši državi popolnoma ne uredijo in dokler se pri njih, ki dajejo delo ali pa ki vodijo delo na račun države, ne razvije potrebnih socialni smisel in dokler tudi delavci in nameščenci ne bodo dosegli primerne delovne discipline ter ne bodo utrjeni v zavesti svojih pravic in dolžnosti. Delovna

Izkušnje učijo

Pobude in opozorila, ki jih je delavcem dal prvi kongres strokovnih organizacij Srbije

Izkušnje, ki jih daje prvi strokovni kongres Srbije izgraditvi in okrepitevi strokovnega gibanja v vsej Jugoslaviji, opisuje »Rad«, glasilo ESZDNJ, takole:

Strokovni kongres ESZDN za Srbijo je bil izraz razpoloženja in volje delavstva Srbije. Veliko zanimanje za kongres, živahno sodelovanje delegatov v diskusiji in posebno temeljita diskusija z vprašanju gospodarske obnove, manifestacije sodelovanja z narodno oblastjo, kritike dosedanjega dela, dobri predlogi za delo v bodočnosti itd., so glavna obeležja strokovnega gibanja Srbije.

V mladem strokovnem pokretu, ki je dosegel tako velike uspehe, so pa seveda tudi napake, zlasti v organizacijskem pogledu. Strokovne zveze še niso organizacijsko učvrščene in v precej pogostih primerih skoraj ni nobenih zvez med podružnicami in centralnimi odbori. Take slabe zveze onemogočajo pregled dela in življenja podružnic ter tudi podporo, ki bi jo morali višji strokovni forumi dati podružnicam. Zaradi tega se delo v podružnicah ne razvija pravilno, delo pa ni urejeno tudi v zvezah kot celotah. Posledice niso izostale. Izkazale so se v vrsti nepravilnosti zaradi napačnega odnosa organizacij do vodstev podjetij v tarifnem vprašanju. Podružnice so namreč na svojo roko sklepale z delodajalci pogodbe o višjih mezdah, kakor je odrejeno z uredbo o mezdah. Pri tem se podružnični odbori niso zavedali, da koristijo zvišane mezde delodajalcem, ker mu omogočajo zvišanje cen blaga ter večje dobičke na račun potrošnikov. Tudi tega se niso zavedale, da se na ta način ruši sistem državne kontrole cen pri proizvodnji in da se odpirajo pota špekulaciji in črni borzi.

Nekatere organizacije tudi ne razumejo pravilno lastnih nalog in odloki višjih strokovnih forumov. To se zlasti vidi pri

uvredbi akordnega dela

kot nujne potrebe pri povečanju delovne produktivnosti. O akordnem delu in o njegovem pravilnem izvajanju se je razpravljalo že v začetku leta na strokovni konferenci, a tudi pozneje se je o tem načinu dela dosti pisalo in govorilo. Akordno delo se do danes uvaja le v zelo majhnem številu podjetij v Srbiji. Akordnemu delu niso nasprotovali delavci in tudi posebnih objektivnih težav pri njegovem uvajanju ni bilo. Glavna težava izhaja iz pomanjkljivega in neodgovornega odnosa nekaterih delavskih predstavnikov do vsega problema, ki se v mnogih primerih izraža z nerazodno in oportunistično izjavo: Kako naj propagiramo akordno delo, ko pa smo se pred vojno proti njemu borili!

Tako govorijo mnogi nezavedneži, kakor da se od nekdanj ne bi bilo ničesar izpremenilo, kakor da se delavci pred vojno niso borili proti državi, ki je bila protinarodna, danes pa se borijo zanjo, ker je narodna, in kakor da bi bil akord v novi državi sredstvo izkoriščanja delavcev in ne sredstvo v rokah delavcev za povečanje produkcije in s tem v zvezi tudi za povečanje delavskega zasluga.

Med večjimi napakami je tudi ta, da se mnoge organizacije ne morejo rešiti splošnosti pri delu in ne morejo preiti na konkretno delo. Razna navodila in razni sklepi se prenašajo na isti način in z istimi besedami od vrha do dna, od glavnih odborov do množic članstva. Te organizacije ali odbori neprestano ponavljajo na sejah in konferencah splošne naloge strokovnega pokreta: obnova gospodarstva, skrb za gospodarski in socialni

sodišča bodo morala reševati tudi mnoge zaostale spore, ki so bili že več let pred raznimi nekdanjimi sodišči ali pa so med vojno in okupacijo sploh še niso obravnavali.

Nevšeč opraviča bodo imela delovna sodišča s spori zaradi gmotnih terjatev, do čim se bo dalo mnogo starih sporov rešiti z intervencijami strokovnih organizacij, delavskih zaupnikov, inspekcij dela, tarifnih komisij itd. Pri sporih s terjatvami pridejo v poštev manjše vsote, navadno v iznosu enmesecnega zasluga ali plače v odpovednem roku. Delavci, ki imajo take terjatve, so po večini v največji stiski, in dobro bi bilo, če bi se pri sporih s terjatvami do 6000 din uvedel najkrajši potopek in da bi bili tako spori po možnosti razsojeni že v 24 urah brez pravice do priziva. Razsodbe brez priziva so bile odklonjene iz pravnih in demokratičnih načel, nemajmo pa, da izjema v primeru najnujnejše terjatve ne bi kršila teh principov. V celoti pa je zakon korak naprej za zaščito pravic in interesov delavcev in nameščencev in za zboljšanje njihovega položaja.

položaj delavcev, kulturno-prosvetno delo itd., a se pri tem ne potrudijo ali pa se tudi ne znajo približati konkretni izvedbi teh nalog v podjetjih in ustanovah. Zaradi take splošnosti delajo nekateri

organizacije brez načrtov

To je posebno škodljivo v gospodarskem sektorju na polju razvoja udarništva in povečanja produktivne sposobnosti delavcev in podjetij. Zaradi površnosti se dogaja, da trenutni uspehi, ki imajo večji efekt kakor stvarno korist, zaslepijo mlade, neizkušene podružnične odbore. Ti odbori živijo v iluziji, da so dosegli stvarne uspehe, ker ne poznajo predvojnje stopnje storilnosti in produktivnosti. Od trenutnih uspehov pa so zaslepljeni tudi neizkušeni odbori zaradi tega, ker pri vsem svojem delu niso imeli pravih načrtov. Načrti se sploh ne dajo podrobno zamisliti in obdržati v glavi, temveč se morajo na osnovi temeljitega proučevanja in spoznavanja samega podjetja prenesti na papir za vsak oddelek podjetja in za vsakega delavca.

Take in podobne napake je treba čimprej odstraniti. Predvsem morajo višji strokovni odbori in strokovni funkcionarji dati močno vesterstveno in konkretno pomoč odborom podružnic, zlasti pa onim v važnejših podjetjih in ustanovah. Ni dovolj, če prihajajo funkcionarji in predstavniki višjih odborov samo na konference in sestanke delavcev v podružnicah. Podružnicam je treba napraviti tudi načrte za delo ter stalno nadzorovati izvajanje teh načrtov. Delavcem je treba pomagati, da bodo iz svoje srede izbrali najspodobnejše tovariše ter jih pošiljali v odbore. Z javno kritiko na konferencah in v tisku ter s pozivom na odgovornost je treba odpraviti mrtvilo iz delavskih vrst. V odborih podružnic morajo biti nesposobni od-

Dohiteti in prehiteti predvojno normo!

predočuje tov. Špoljarić glavne napake, ki se dogajajo v strokovnem pokretu, takole:

Dokler vseh naših napak ne spoznamo, bo še vedno proces obnove našega gospodarstva sploh, razvoj industrije v naši državi pa še posebej. Z vsemi sredstvi moramo odpraviti ostanke birokratizma v državnem aparatu ter lumpen-proletarsko naziranje o delu, državi in o narodu. Mnoge strokovne organizacije se preveč zavzemajo za zvišanje tarife po uredbi o mezdah. To pomeni, da smo pozabili na odgovornost strokovnih organizacij pri obnovi države v pogledu pospešitve in povečanja proizvodnje. To nerazumevanje je dobrodošlo mnogim voditeljem podjetij, ki svoje vloge niso

Odlikovanja za junake dela

Da bi kakor junaki na fronti, tudi junaki dela nosili vidne znake svojega požrtvovanja, je AVNOJ v začetku maja uvedel odlikovanja za junake dela v treh stopnjah. Na kongresu ESZDNJ za Srbijo v Beogradu so bili za ta odlikovanja predloženi prvi junaki dela. Predlogov za odlikovanje I. stopnje je 6, za odlikovanje II. stopnje tudi 6, za odlikovanje III. stopnje pa 4. Za odlikovanje predlagani junaki dela so udarniki, ki so dosegli presenetljive uspehe ne samo z novimi delavnimi metodami pri storitvi, temveč tudi s svojim iznajditeljskim čutom z uvedbo raznih novih naprav pri povečanju proizvodnje. Tako na primer so predlagani nekateri rudarji in kvalificirani delavci, ki so v borskem rudniku z učinkovitimi novimi metodami dela in obnemem tudi s svojimi iznajdbami znatno pospešili in povečali proizvodnjo.

Odlikovanja bodo deležni le pravi udarniki, ki se izkažejo z izrednimi uspehi pod enakimi delovnimi pogoji in ki svoje uspehe tudi za trajno uveljavljajo v podjetjih. To so predvsem tisti delavci, ki so s svojim iznajditeljskim čutom proizvodnji posvetili nove naprave in novo orodje ali pa preskrbeli nadomestila za nekatere surovine, polidelke in pripomočke, ki jih v obratu primanjkuje. Dolžnost udarnikov, ki dobijo odlikovanja, pa je tudi ta, da svoje načine uspešnega dela ter svoje iznajdbe popularizirajo med svojimi tovariši, kajti vse pridobitve in vsi novi, boljši načini proizvodnje morajo postati skupna last, kakor so tudi vsa izkustva vredna in važna le tedaj, kadar se iz njih uči čim večji krog delavstva.

borniki zamenjani s tovariši, ki so aktivni in ki se v polni meri zavedajo svojih dolžnosti in svoje odgovornosti. Funkcionarji višjih odborov, ki ne kontrolirajo in ne kritizirajo dela in v podružnicah, ker se »ne marajo zameriti delavcem« in ki delavcem ne predočijo pravega odnosa do akordnega dela in do zasluga ter vseh dolžnosti, niso na mestu. Bojazen zamere je za delavce sploh škodljiva in tudi žaljiva. To pomeni, da se delavcu ne zaupa in da se mu ne pokaže, odkod mu preti nevarnost in kako bi se mogel vseh nevarnosti ohraniti.

Delavcem je treba zmeraj povedati resnico

in če ta tudi ni ugodna in prijetna. To je dolžnost vseh odborov strokovnih organizacij in vseh njenih funkcionarjev.

Poučeno od izkušenj Srbije, bo strokovno gibanje ostalih federalnih edinic lahko razne napake že v naprej spoznalo ter jih že v zasnovi preprečilo. Te napake in nevarnosti so predvsem: »velikodušnost« posameznih podjetnikov, ki zvišujejo mezde v korist svojega dobička ter v škodo delavcev in skupnosti, napačno pojmovanje pri uvajanju akordnega sistema, malomarnost in lahkovernost pri pospeševanju proizvodnje in pri povečevanju produktivnosti, šablonsko in mehanično prenašanje navodil namesto njihove prilagoditve potrebam posameznih podjetij, zastareli odnosi do proizvodnje brez upoštevanja zahtev in potreb vseh njenih panog ter naposled navadne vsakdanje organizacijske napake, ki so posledica nerazumevanja strukture in nalog strokovnega pokreta. Po pobudah in opozorilih, ki jih je dal prvi kongres strokovnih organizacij v Srbiji, se bodo take in podobne napake drugod lahko odpravile.

V drugem članku, ki ima naslov:

Več propagande za delo sploh

več propagande za udarništvo posebej, več delovne discipline, reda in sistema morajo strokovne organizacije vložiti in oživitvoriti v proizvodnji. Izvajanje uredbe o mezdah s pomočjo kolektivnih pogodb, t. j. določanje tarifne stopnje pri proizvodnji po principu: »Kolikor delaš, toliko boš zaslužil«, morajo strokovne organizacije skupaj s podjetji voditi vestno in odločno.

Večkrat so že naši tovariši poudarjali, kako je ta ali oni delavec za 50, 100 ali celo za 150% presegel predvojne norme proizvodnje. Ko pa so pregledali, koliko je v resnici napravil, so ugotovili, da je presegel normo proizvodnje od leta 1939. samo za kakih 50%. Ni težko ugotoviti, kakšna je bila norma storilnosti leta 1939. in na osnovi te norme naj se odmerjajo mezde. To normo moramo dohiteti in prehiteti in šele takrat, ko jo bomo prehiteli, lahko govorimo o pravem udarništvu. Z uvajanjem predvojne norme proizvodnje in s presego predvojne stopnje naše industrializacije bomo dosegli najvažnejši pogoj za obnovo našega gospodarstva in istočasno tudi pogoj za znatno zboljšanje gmotnega položaja delavstva v Jugoslaviji. Za zboljšanje gmotnega položaja delavstva v Jugoslaviji je samo ena pot, in to je pospešana in razširjena obnova naše porušene domovine.

Obnovitveno delo v Sloveniji v prvih dveh mesecih je bilo v splošnem zelo uspešno kljub vsem začetnim težavam, pomanjkanju gradiva, delovnih moči in prevoznih sredstev. V popravilu so števila poslojca. Obnavljajo 70 javnih poslojca in 470 zasebnih. Na okrožja je bilo razdeljeno 1.930.000 kg cementsa, 460.000 kg epna, 1.290.000 kosov strešnikov, 3 milijone zidakov, 20.000 kv. m stranske lepene in 26.000 kg žičnikov. Industrijsko izdelujejo zložljive zastine stanovanjske hiše v Mariboru, Ajdovšini, Škofji Loki in Trzinu. Zgledni primeri udarniškega dela so: 126 m dolg most čez Kolpo pri Vinici z nosilnostjo 35 ton — postavljen v 6 dneh; most čez Kolpo pri Brodu — postavljen v dveh dneh; na progih Pragersko - Kotoriba je bilo postavljenih v 45 dneh 32 mostov v dolžini 1500 m, med njimi most čez Dravo pri Ptujju. Zastlnih mostov je bilo v dveh mesecih narejenih 200. Napravljeni so bili še številni delno porušeni mostovi.

Obnovitveno delo v Sloveniji

Pomoč strokovnih organizacij zadrugarstvu

Strokovne organizacije naj pomagajo ustanovljati nabavne in prodajne zadruge — člani strokovnih organizacij naj postanejo najagilnejši, najsolidnejši in najzvestejši element

Z osvoboditvijo je doživela tudi zadruga ideja viharen razmah. Za ljudi, ki se zanimajo za idejno in načelno stran zadrugarstva, je tako v tisku, kakor na zborovanih dovolj gradiva, da obogate svoje znanje o tem ljudsko-gospodarskem gibanju.

Namen tega članka ni idejno razglabljanje, temveč nekaj praktičnih in stvarnih nasvetov za zadrugarstvo. Predvsem naj orišemo izkušnje iz zadrugarstva udeleževanja po prvi svetovni vojni, ki nam lahko prihranijo marsikako razočaranje in odstranijo mnogo zaprek h kar najboljšim uspehom. Nekaj izkušenj smo zbrali že iz najnovejše dobe pri organiziranju zadrugarstva v Srbiji, zlasti v Beogradu, ki ima za seboj že nekaj mesecev praktičnega udeleževanja.

Predvsem moramo ugotoviti odnos strokovnih organizacij do zadrugarstva, da bi to sodelovanje rodilo dobre sadove za obse. Ugotovitev tega odnosa mora biti izvršena tudi zato, da ne bi nastale kakšne motnje v organizaciji ali celo kakšne kompetenčni spori, ki bi utegnili kvarno vplivati na organizacijsko disciplino te ali one organizacije.

Strokovne, kakor zadrugarstvo organizacije so samostojne. To se pravi, da poslujejo po svojem lastnem statutu in imajo svoje lastno vodstvo, ki je odgovorno za poslovanje predvsem svojemu članstvu, v političnem pogledu vsenarodni Osvobodilni fronti, glede izpolnjevanja zakonitih predpisov pa narodnim oblastem. To dejstvo mora biti pribito.

Strokovne organizacije na eni strani in zadrugarstvo na drugi (zlasti nabavno-prodajne zadruge) posedujejo skoro isto članstvo. Zato lahko ene drugim mnogo pomagajo, če imajo pravilno urejen medsebojni odnos in smisel za važnost nalog, ki jih ena in druga opravljata.

V vidu imamo predvsem nabavno-prodajne zadruge (konzumne zadruge), za katere nam danes v prvi vrsti gre. Izven teh so še druge vrste zadrugarstva, kakor kreditne, hranilne in posejilne zadruge, stanovniške, električne, zdravstvene, prosvetne, zavarovalne in končno delavske proizvajalce in delavsko-obrtniško proizvajalce zadruge. Vse te imenujemo z enotno oznako mestne zadruge, pri katerih se delavstvo direktno udeležuje. Poleg teh so še kmetijske zadruge, ki tvorijo skupino, v kateri se aktivno udeležuje predvsem kmečko prebivalstvo.

Delavsko-namenske nabavno-prodajne zadruge so po svoji važnosti prve, katerim je treba posvetiti prvo in največjo pažnjo. Njih naloge, izključiti vmesne prekupčevalce med potrošnikom in proizvajalcem, je danes toliko važnejša, ker gre zato, da se doseže za vse produkte, predvsem pa za življenjske potrebščine, kupnomoči našega novega denarja odgovarjajočo ceno. Nobena regulacija plač in mezd ne more doseči svojega namena, če ni v istem času poskrbljeno tudi za primerne cene življenjskim potrebščinam. Dobra nabavno-prodajna zadruga, ki naj poveže mestnega potrošnika — delavca in namenskec — direktno s kmečkim producentom, je lahko prvovrsten regulator cen življenjskim potrebščinam. Pot prideleka kmetiča gre v tem primeru takoj od kmetijske prodajne zadruge k delavski nakupni zadruzi in so tako vse vmesne špekulacije izključene. Le tako je lahko doseči zmogljive in solidne cene življenjskim potrebščinam. Pri tem si razdelita te vmesne dobičke potrošnik in proizvajalec tako, da dobi delavec lahko življenjske potrebščine po zmerni ceni, kmet pa za svoje blago pravično odškodnino. Kakšna je pri tej direktni zvezi delavca s kmetom in pri izločitvi prekupčevalcev, še politična korist, ni treba posebej naglašati.

Dobra nabavno-prodajna zadruga ima za poslovanje strokovnih organizacij še eno neprecenljivo dobroto. Strokovna organizacija ima v novem položaju tudi kontrolno nad produkcijo obratov in pospeševanje te produkcije. Te svoje naloge ne more uspešno izpolnjevati, če nima kadrov, ki se razumejo na gospodarska vprašanja, ki ne znajo knjigovodstva, ki ne poznajo rentabilnih in bilančnih računov. Ni boljše šole za množično vzgajanje gospodarskih ved, kakor so zadruge.

Jasno je torej, da bi se izplačalo ustanavljanju zadrugarstva vsi pažnjo, če bi vršile le ti dve koristni nalogi: kot regulator cen in učitelj gospodarskega znanja. Imajo pa še poleg teh in drugih praktičnih lastnosti še moralne vrednote, katerih tukaj ne moremo naštevati. Za strokovne organizacije je potemtakem kategorična zapoved pomagati vsepovsod, da pride do ustanavljanja predvsem nabavno-prodajnih zadrugarstev in vplivati na svoje članstvo, da postane najagilnejši, najsolidnejši in najzvestejši njihov element.

Člani strokovnih organizacij naj pomagajo ustanovljati nabavne in prodajne zadruge — člani strokovnih organizacij naj postanejo najagilnejši, najsolidnejši in najzvestejši element

ni zadruga tok, je treba paziti, da ne bomo delali napak, ki bi lahko močno zavirale njihov razmah in napredek. Obračunavati je treba predvsem s staro cepitvijo zadrugarstva po vseh mogočih in nemogočih vidkih.

Kakor strokovne organizacije, tako morajo biti tudi zadruge enotne. Vanje mora biti omogočen pristop vsakomur, ki nima tako omadeževane preteklosti, da spada pred sodišče, in ki ne prihaja v zadrugo s kakimi špekulativnimi nameni. Tem zadnjim je težko videti v srce, toda pretiran strah pred njimi bi utegnili stvari prejško dovtati kot koristiti. Dobra zadruga ima svoje poslovanje tako urejeno, da ne more nihče delati stranskih skokov, ne da bi jih članstvo opazilo. Notranja demokracija, načelo kontrole in konstruktivne kritike mora biti izvedeno tako popolno, da je zadruga kakor odprta knjiga, iz katere lahko vsakdo bere.

V krajih, kjer je že obstojala katera koli nabavno-prodajna zadruga, moramo stremeti, da se delovanje te oživi in spravi v njeno članstvo vse delavce in namenskec dotičnega kraja. Če ima ta zadruga kakšno premično ali nepremično premoženje, se ga pravično omeni in pripíše k deležem starih zadrugarjev. Če zadruga nima premoženja, ker je bilo uničeno zaradi vojne, morajo tudi stari zadrugarji vplačati predpisane deleže, zgubljeni pa vpisati v zahtevo po vojni odškodnini.

Ker je zadruga pridobila na ta način mnogo novega članstva in se je članstvo mogoče za večkrat povečalo, je treba novega občnega zbora, da dobe tudi novi člani v vodstvo zadruge svoje zastopstvo. Svetujemo, da bodite pri tem preudarni. Skušnje starih zadrugarjev so lahko prav tako koristne, kot agilnost in številno novo članstvo. Zato naj se izvoli kakšna polovica vodstva iz vrst starih, izkušenih zadrugarjev, seveda takih, ki so že v prejšnjem poslovanju uživali dober glas. Drugi del uprave naj pa izpolnijo novi, mladi člani, ki imajo voljo in veselje do zadrugarstva. Zlasti ženske so za zadrugarstvo delovanje kakor ustvarjene, ker imajo vsaka, zlasti gospodinj, mnogo izkušenj glede poznavanja blaga.

Če je delovalo v kraju več nabavno-prodajnih zadrugarstev, jih je treba združiti v eno zadrugo z enotnim vodstvom in s tolikimi poslovalnicami, kakor je glede razdalje in števila članstva to potrebno. Tudi tu je najbolje, da se omeni premoženje

vsake posamezne zadruge in se ga pripíše na delež njenemu staremu članstvu. V novo enotno vodstvo se izvoli iz vsake zadruge po nekaj kvalificiranih članov iz njenega bivšega vodstva, a ostali naj se izvolijo iz vrst novih zadrugarjev.

Tip naših predvojnih zadrugarstev, kakršnega sta predstavljali obe veliki delavske, namenski kosumni zadruzi: Prvo delavsko konzumno društvo in bivše Konzumno društvo za Slovenijo ne odgovarja današnjim izkušnjam in sodobnim potrebam. To sta bili strogo centralizirani zadruzi z vodstvom v Ljubljani, po vseh pokrajini pa sta imeli svoje poslovalnice, katerih odbori so imeli le agitacijsko dolžnost, vse drugo je bilo pridržano centrali. Njihova kontrolna funkcija je bila več ali manj le navidezna, ker je bilo vse knjigovodstvo centralizirano na sedežu vodstva.

Konzumno društvo za Slovenijo je pod silo razmer nekaj let pred sedanjo vojno to svojo organizacijsko napako popravilo. Bilo je pa to že v letih krize, ko je bilo zadrugarstvo delovanje že silno oteženo. Vendar se je večina osamosvojenih krajevskih zadrugarstev kljub vsemu dobro uveljavila.

Sodobne izkušnje iz delovanja konzumnih zadrugarstev v Srbiji so pokazale, da je najbolj priporočljivo ustanavljanje samostojnih krajevskih zadrugarstev, ki so med seboj povezane po skupni nakupni centrali in skupni revizijski zvezi. Te zadruge so elastične v poslovanju, imajo primerno velik vodilni kader, veže jih pa ono, ker je po prirodi stvari treba da je enotno, to je skupni nakup in revizija.

Pripominjam, da je še sedaj v Srbiji nekaj v l. 1941 iz Slovenije izgnanih dobrih zadrugarstev iz Štajerske in Gorenjske, ki so si svoje znanje in izkušnje oboogatili sedaj na srbskem vzoru; ti nam bodo lahko pri organizaciji našega novega velikega konzumnega zadrugarstva v Sloveniji izdatno pomagali.

Toliko glede članstva in sistema naših nabavno-prodajnih zadrugarstev. Treba bo tako opažanja še podrobneje razčleniti v specialni, zadrugarstvom namenjeni literaturi. Mi se bomo ob priliki še oglašili k vprašanju zadrugarstev, zadrugarstvom obratnemu kapitalu, potrebam uspešne revizije in organizaciji nakupne centrale. Ta vprašanja so za obstoj samih zadrugarstev tako važna, da jih mora obravnavati vsa na zadrugarstvu zainteresirana javnost.

F. Svetek

Delavci in kmetje v vzajemnem delu:

Prva žetev v svobodi

Prvič v svobodi žanjejo po vsej Jugoslaviji žito, ki je bilo v večini pokrajin posejano še v dobi okupacije, a vendar že v času, ko so naši borci pospravljali zadnjo žetev zmag svojega junštva in poirtvovanja in ko so se tudi sejalcji zavedali, da bo kmalu konec oblasti tujih in domačih nasilnikov. Prva žetev v svobodi ima zaradi setve v dobi okupacije in borbe svoj poseben pomen in tudi svoje težave. Največji pomen ima zaradi tega, ker bo spet koristila sejalcem, ko je zadnje štiri žetve po veliki večini izkoristil požrešni okupator, ki je tudi kriv, da svobodni narod od svoje žetve ne bo imel vsega, kar po dolgih letih stradanja in trpljenja tako nujno potrebuje.

Po še nepopolnih podatkih je objavil beograski »Rad« naslednjo primerjavo letošnjih najvažnejših kmetijskih pridevkov s prideleki l. 1939: V vsej Jugoslaviji je bilo zasejano s pšenico samo 52% površine od l. 1939, pridelek pšenice pa bo znašal 33% od letnega predvojnega povprečja. V Sremu je bilo posejanih s pšenico 55.966, z ječmenom pa 38.479 oralov. Po strokovnjaški ocenitvi bo pridelek 7 do 10 m pšenice od orala. V Vojvodini pa so obsegala leta 1939, pšenična polja 703.000, letos pa obsegajo 322.675 hektarov. Pridelek pšenice cenijo tudi v Vojvodini na 30 do 33% prideleka iz l. 1939. Še bolj ko skrčen je nasadov je vplivalo na pridelek slabo vreme, v prvi vrsti suša od aprila do junija. Vremenske neugodnosti so vplivale tudi na kakovost žita. Suša je napravila pri pšenici največ škodo v Vojvodini, Srbiji in vzhodni Makedoniji, do čim je bila škoda v Bosni in Hrvatski dosti manjša.

Nasadi koruze se od l. 1939. niso dosti skrčili in obsegajo še vedno 2.65 milijona ha ali skoraj 99% predvojne površine. Pri prideleku to razmerje sicer ne bo doseženo zaradi neugodne vremena v nekaterih pokrajinah, lahko pa se reče, da bo pridelek koruze prav dober. V Vojvodini pa odlično. Pridelek rži bo po primerjavi z l.

1939. skrčen skoraj za polovico. Precej so skrčeni tudi nasadi krompirja, kar velja predvsem za one pokrajine, kjer so bile borbe, slabo pa bo vplivalo tudi v nekaterih pokrajinah pomanjkanje semenskega krompirja. Nasadi fižola so se povečali in pridelek bo izdaten.

Močno so se povečali tudi nasadi sladkorne repe, kateri je ponekod škodovalo slabo vreme. Vinogradi kažejo povsod, kjer niso bili preveč poškodovani, prav dobro, dobra pa bo tudi sadna letina, pri kateri bodo na prvem mestu slive v Bosni in Srbiji. Pri krmi za živino se kažejo škodljive posledice dolgotrajne suše.

Kakor pri vsem kmečkem delu, tako se tudi zdaj pri žetvi v mnogih pokrajinah kaže občutno pomanjkanje delovnih moči in v tem pomanjkanju se povsod uspešno udeležuje vzajemnost med kmečkim prebivalstvom in tudi med delavci in kmeti. Delavske organizacije so dale pobudo za to vzajemnost in v mnogih pokrajinah so jo tudi uspešno organizirale. Razna podjetja so v najkrajšem času izdelala in popravila kmetom potrebno orodje, kmetom pa so pri delu pomagali tudi tovarniški delavci. Tako lahko rečemo, da se pri prvi žetvi v svobodi vzajemno udeležuje ves narod iz mest in vasi in da se pri tem kažejo prepričevalni izrazi enotnosti in bratstva delavca in kmetiča.

Posebno občutno je bilo pomanjkanje raznega orodja za kmetijstvo v nekaterih hrvaških pokrajinah, kjer je sovražnik uničil vse industrijske proizvode in so kmetje naposled izrabili tudi svoje najprimitivnejše orodje. Delavske strokovne organizacije so zaradi tega organizirale okrožne, okrajne in občinske postaje za kmetijsko orodje in stroje. Nekatere take postaje so bile ustvarjene tako rekoč iz nič in je kakih pet tovarniških delavcev začelo delo z golimi rokami. Delavci, ki so prihitali kmetom na pomoč, so morali najprej sebi skovati potrebno orodje: kladiva, klašče,

ključe in drugo, da so lahko potem popravili ter izdelali kmetom potrebne naprave in orodje. Material za take delavnice in proizvode so jemali iz razbitih avtomobilov in letal in tako so v nekaterih krajih nastala velika skladišča starega železja in drugega materiala. Tovarniški delavci, ki vo-

dijo take delavnice in postaje, kmetijskega orodja, so se izkazali za največjo pobudnostjo in poirtvovalnostjo ter dali kmetom pri nujnem delu najuspešnejšo pomoč. Čeprav je ponekod prva žetev v svobodi bolj skromna, pomeni vendarle povsod tudi novo zmago delavnega ljudstva.

Delavec in kultura

Doslej so o kulturi govorili in pisali samo »izbranci«, izobraženci. Toda ne le, da so govorili in pisali, temveč so tudi imeli kulturo v zakupu. Le oni so smeli soditi o vseh pojavih kultur. življenja, o leposlovju, umetnosti, umetnikih, umetnikih, gledališkem življenju itd. Govorili in pisali so učeno, kajti domišljevali so si, da pišejo samo za izbrance, ki edini lahko razumejo njihovo višjo modrost in smejo uživati kulturne dobrine. Nikdar se niso spozabili, da bi napisali kaj o delavski kulturi, o tistih naravno nadarjenih posameznikih iz ljudstva, ki so se izobrazili in notranje oplemenitili sami. Kulturni delavec, umetnik in izobraževalec je bil le tisti, kogar je priznal takšen zakupnik kulture.

V tistih časih so se silno težko uveljavili sicer nadarjeni delavski pisatelji in pesniki, odnosno se sploh niso mogli. Pri nekaterih leposlovnih revijah so sedeli uredniki, ki so posebno ljubosumno stražili vrata svojih »svetišč«: v njihov krog je bil lahko sprejet le, kdor je imel z njimi osebne, prijateljske stike in kogar so priporočili kulturni mogotci, klikarji. Noben prispevek ni bil objavljen, če ga je poslal v uredništvo človek, ki se ni osebno poznal z urednikom. Prispevki pa niso bili odklonjeni morda zato, ker niso bili dobri, odnosno ali ker jih ne bi bilo mogoče popraviti.

To ni obrekovanje, saj je dovolj dobro znanih primerov, da so nekateri umetniki iz ljudstva zasloveli šele po svoji smrti. Zgodilo se je, da je neki pesnik opijal dolga leta svoje pesmi uredniku leposlovne revije. Nobena ni bila objavljena pred njegovo smrtjo. Ko je mladi pesnik umrl, ga je odkril prav ta urednik in hvalil je njegovo delo kot izredne umetnine. Zakaj ni odkril umetnika že prej? Ali se je morda bal živega kot tekmeča? Ali so pa pesmi dobile svojo kakovost šele s tem, da so ležale dolga leta v urednikovi miznici kakor postane v tno tem boljše, čim dalje leži v kleti?

To je zdaj vseeno; jasno je, da prejšnji zakupniki naše kulture niso poznali našega ljudstva, ne cenili našega malega človeka; niso spoštovali delavca in ne priznali njegove kulture; čut priste človečnosti se ni oglašal v njih; slepi so bili za naravno kmečko in delavsko kulturo, za nadarjenost

naših ljudi, za realizem in preprostost slovenskega življenja; odtujili so se ljudstvu in v svoji vzvišeni domišljivosti so bili omejeni; precenjevali so formalno šolsko izobrazbo ter zaničevali slehernega človeka kot manjvrednega, če ni bil šolan. Ime »samouk« je imelo v njihovih ustih zaničljiv prizvok.

Kakor so zaničevali samouke in sploh posameznike iz ljudstva, ki so se skušali izživljati v kulturnem življenju, tako tudi niso priznali ljudstvu pravice do uživanja kulturnih dobrin. Mislili so, da je ljudstvu kulturno življenje nepotrebno ter da preprosti človek pač ni zrel ter sposoben za višje duševno življenje. Namesto, da bi vsaj zagovarjali potrebo po izobraževanju ljudstva, če se že sami niso »ponožali« med ljudstvo, da bi ga vzgajali in poučevali ter tako usposabljali za kulturno življenje, so se vedno bolj oddaljvali od ljudstva. Takoj so pa bili vselej na uslugo vsem protiljudskim režimom. Izredno mnogo so vedeli povedati o »kulturi« vseh fašističnih držav, a o domačih kulturnih pojavih so pisali zelo malo in zelo skromno. Raje so zapisovali izjave italijanskih ali nemških megalomanov, kakor da bi posvetili vsaj vrstico kulturnim prizadevanjem našega delavca, o delavskih prosvetnih prireditvah ali o delavskem leposlovju. Pisali so filozofska razmišljanja o filozofih starega veka, ali o nemški filozofiji, ki je položila temelje divjaškemu prusaštvu ter nacizmu, o sodobnih naprednih pisateljih Sovjetske zveze in drugih držav pa niso upali niti črhiniti.

Zdaj pa naj spregovorijo o kulturi končno tudi delavci! Naj spregovorijo tisti, ki s svojim ustvarjalnim delom kot ustvarjalec materialne kulture polaga temelje duhovni kulturi! Naj govori o živih kulturnih vprašanjih delavec, bodisi ročni ali duševni, ki je v svojem prizadevanju po napredku bojevnika za napredne ideje in zmago resnične človečnosti — prave oblike resnične kulture. Poslej kultura ne bo več v zakupu nadutih posameznikov in profilmjskih klikarjev, temveč bo rasla iz živih korenin ljudstva ter se napajala s sokovi naše zemlje, nad njo pa bo sonce prosvetljenosti naprednih narodov sveta, zlasti narodov Sovjetske zveze.

Prosveta bodi last naroda!

Ob prvi prireditvi „Ljudske prosvete“ ESZDN — Naše nove prosvetne naloge

Delo na vseh področjih naše osvobodene domovine naglo oživlja; že to je samo na sebi ena glavnih značilnosti naše svobode in manifestacija naše volje do delavnosti ter ustvarjanja. Tako se je tudi začelo buditi prosvetno življenje, ki sicer med partizani na osvobodjenem ozemlju ni nikdar izkazalo. Prav partizani nam s svojo izredno, za nje značilno delavnostjo, prinašajo tudi na področje prosvetnega življenja mnoge izpodbude ter so nam zgled. Naloge naše prosvete v osvobodjeni domovini so pa mnogo večje kakor le prirejanje predstev. Naloga prosvete je predvsem, odnosno bi marala vselej biti: vzgajanje ter izobraževanje ljudstva, usposabljanje ljudi za kulturno življenje. Toda kulturno življenje je bilo prejšnje čase privilegij tistih ljudi, ki so živeli od ljudskih žuljev.

Zdaj nas pa vodi načelo, da mora prosveta postati last ljudstva — vsega naroda — kajti narod je mogoče dvigniti na raven človeka vrednega duhovnega ter gnotnega življenja. Če je čim bolj omogočeno kulturno življenje posameznika, če je čim bolj izobražen sleherni delavec in kmet. Delovno ljudstvo je nosilec ter ustvarjalec gnotne kulture, a duhovna kultura je nadstavba gnotne. Kdo je bolj upravičen do kulturnih dobrin od tistih, ki ustvarjajo gnotne dobrine? Toda ne gre zgolj za to vprašanje: ena osnovnih človeških pravic je, da so tudi duhovne dobrine dosegljive slehernemu človeku. Na prvi prireditvi »Ljudske prosvete« Enotnih strokovnih zvez delavcev in namenskecev Slovenije je prejšnjo soboto v Ljubljani izrazil te misli predsednik glavnega odbora ESZDN tov. V. Perko. Zlasti je naglasil, da je naša glavna naloga prenesti prosveto med ljudstvo, na vas in v industrijske kraje, ne le da delujemo na prosvetnem področju v Ljubljani, Kazpati moramo ljudstvu pot k napredku. Do kulture nas vodi zdaj predvsem pot dela — dela za obnovo domovine. Prosvetno življenje se bo lahko dobro razvilo na temeljih gnotne kulture. Vzga-jati bomo morali ljudstvo, da bo ljubilo delo ter da bo ljubilo tudi svobodno domovino in se vedno živo zavedalo svojih nalog. Kazpati mu moramo svetle zglede ustvarjanja in kulturnih ustvaritev velikih bratskih narodov v Sovjetski zvezi.

Želimo prireditve samo na sebi je pove-

dalo, da gre za nekaj novega: »Ustni časopis; to ni bila »glasbena prireditev« ali »delavski večer« starega sloga. Na sporedu so bile sicer nekatere »točke« kakor navadno na prosvetnih delavskih prireditvah, n. pr. deklamacije, nastopi pevskih zborov in godba, vendar se je v vsem kazal duh novega prosvetnega prizadevanja in ves spored je bil učinkovito povezan v celoto, v glavnem pač po zaslugi spretnega konferencierja in režiserja tov. prof. J. Kranjca. Novost je bil »politični pregled«: na njem je bilo težišče ustnega časopisa. Silšali smo lepo sturjena poročila o mednarodnih dogodkih prejšnjega tedna. Ta del sporeda je učinkoval tudi kot prizor. Spored je bil zelo raznolik, vendar zlit v zaskokno celoto. Lep poudarek mu je dala tenkočutna reportaža — prav za prav leposlovni sestavek — tov. L. Mrzela o Dachavu, o njegovih pinatažah, močvirjih, posebnem podnebu in nebu ter o trpljenju internirancev. Pisatelj nam je prikazal siling duševnega trpljenja internirancev poleg dobre enega izmed dahavskih knjičnikov, ki ga ni mogla ukončiti teža 300 umorov, a ga je zvil revmatizem.

Nastopajoči pevec kakor tudi igralec so bili dobro pripravljani kljub kratkemu času, ki so ga imeli za vaje. Posebno močno pa je učinkoval govornični zbor s Fr. Kosmačevimi »Begunci« — »Izgnanci«. Moški in ženski pevski zbor sta se nam predstavila posebej in bila sta toplo pozdravljena. Prav tako moramo biti zadovoljni s sodelujočo godbo, ki je naslednica prejšnje »Zarje«. Razvedril nas je kuplet »Vesela reportaža«, ki je bil tudi dobro vidljaven v ustni časopis. Pel je tov. Župan z lepim uspehom. Posrečena sta bila tudi skeč »Ponavljalni izpit in »Naše volitve«. Prireditve je bila zaključena s pesmijo »Svobodna Slovenija«, ki so jo zapeli vsi nastoje prireditve je bilo izredno zanimanje, da je bilo vstopnic polovico premalo. Dvorana je pretesna, ko gre za prireditve namenjene ljudstvu.

S. F.

Berite in širite „DELAVSKA ENOTNOST“!

IZ STROKOVNEGA GIBANJA

Nova doba grafične organizacije

v Emotnih strokovnih zvezah delavcev in nameščencev. Organizirano grafično delavstvo se ne bo več zapiralo pred drugim delavstvom s posebno organizacijo

Sredi najbolj kipečega organizatornega dela za enotno strokovno organizacijo smo; dela, ki je najpomembnejši, zgodovinski mejnik vsega našega strokovnega gibanja; ni mogoče dovolj naglasiti, da je enotna strokovna organizacija največja pridobitev osvobodilnega boja in instrument socialne in gospodarske ureditve naše domovine. Prav zaradi tega moramo posvečati konferencam odposlancev podružnic posameznih strokovnih zvez za ustanovitev tajništva zvez ter za izpolnitev strokovne organizacije sploh največje zanimanje. Čeprav obravnavajo na teh številnih konferencah mnoge organizacijske ter strokovne zadeve, ki se tičejo vseh zvez in se na prvi pogled zdi, da so bila mnoga vprašanja že dovolj osvetljena ter da ni treba več razpravljati o njih, vendar nam sleherni konferenca posebej daje posebno sliko o življenju, socialnih razmerah, potrebah, prizadevanjih in mišljenju našega delavstva; daje nam pogled v naše delavnice in tovarne, ne le v nastajajoče strokovne organizacije. Iz poročil posameznih podružničnih odposlancev izstopa živa slika našega skromnega, poštenega, delavnega delavca, ki ga odklikuje smisel za organizacijo, a do sledi ni mogel pokazati svojih sposobnosti ter sodelovati, zlasti ne v gospodarskem življenju. Tako je bilo tudi 13. t. m. na konferenci delavcev in nameščencev, ki spadajo v Zvezo grafične industrije Jugoslavije in v Zvezo uslužbencev občinskih podjetij.

svojega požrtvovalnega dela. Nikdar pa ni poudarek na požrtvovalnosti delavstva, temveč na veselju nad doseženimi uspehi. Delavcem se zdi samo po sebi umevno, da se žrtvujejo ob vsaki priliki, ko je treba bodisi pohiteti z delom ali premagati tudi največje težave, ki ovirajo proizvodnjo ali organizacijo dela, pa tudi, ko je treba pomagati tovarišem. Krivično bi bilo, če bi ne omenili zlasti uslužbencev ljubljanske cestne železnice. Vedeti moramo, da je obratovanje tega mestnega podjetja prepričano povsem njim ter da morajo premagovati mnoge težave, ki nastopajo ob ureditvi valutnega vprašanja in mezd, dalje zaradi velikega prometa na tramvaju itd. Poročevalec je v skromnosti celo pozabil, da tramvajski uslužbenci v kongresnih dneih, ko je treba prepletati številne delegate, delajo brezplačno nadurno delo. V njihovi organizaciji pa tudi vlada duh globokega socialnega čuta. Članstvo povsem prostovoljno žrtvuje za socialne namene glede na svoje plače velike prispevke.

Likvidacija prejšnje grafične organizacije

Med številnimi poročili podružnic smo tudi slišali poročilo komisije za likvidacijo bivših grafičnih strokovnih organizacij. Prejšnja grafična organizacija je bila razpuščena, ker se je omejevala s sodelovanjem z okupatorjem. Da bi

grafično delavstvo in vsi tisti, ki so bili odvisni od njenih socialnih skladov, ne bili prizadeti, je komisija ladalje izplačevala vse podpore, ki so bile v nekaterih primerih celo zvišane za 50 odstotkov. Razen tega je komisija štela interese grafičnega delavstva, n. pr. pri ureditvi delovnih sporov v nekaterih podjetjih. Opravila je ogromno raznega dela, kar pove že številka okrog 50 sestankov in sej. Z ustanovitvijo zveznega tajništva je njena naloga končana.

Grafičarji v novi organizaciji

Največ organiziranega grafičnega delavstva so zastopali delegati tiskarne »Ljudske pravice«; to je največje grafično podjetje v Sloveniji. Organiziranih je skoro 100 odstotov uslužbencev. Člani so izrazili posebno veselje, da je končno prišlo do enotnosti v organizaciji, ki združuje vse uslužbence od vrtarja do glavnega urednika. Drugo veliko grafično podjetje je tiskarna »Slovenskega poročevalca«. Na konferenci je bilo zastopano tudi delavstvo in nameščenstvo gorenjskih tiskarn, dalje celjske, prejšnje tiskarne družbe sv. Mohorja in manjše ljubljanske tiskarne. V grafično stroko spada tudi ljubljanska Bonačeva kartonažna tovarna; v njeni podružnici so organizirani vsi uslužbenci, od prvga do zadnjega delavca in nameščena.

Po številu članstva je bila na konferenci zastopana kot najmočnejša podružnica tobačna tovarna. Proizvodnja tovarne se je povečala v primeri s prejšnjim mesecem za več kot 200 odstotkov.

Iz poročil podružnic vseh mestnih podjetij smo razvideli, da je izredno požrtvovalno tudi uradništvo ter da je pokazalo velik smisel za organizacijsko delo.

V ljubljanskih tiskarnah

Hrovatin in »Slovenija«, kišarni »Jugografičar« ter v knjigovodniški sifri in Pogačnik je bil 12. t. m. ustanovljen občni zbor podružnic ESZDN, ki ga je vodil tov. Samotorčan kot predsednik pripravljalnega odbora. O strokovnem gibanju je poročal tov. Krušič. V svojem referatu je posebno poudaril potrebo političnega in kulturnega vzgojnega delovanja, dal pa je tudi smernice za sodelovanje pri gospodarski obnovi in pri narodni oblasti. Po poročilih tajnika in blagajnika je bil izvoljen novi odbor s finančnim nadzorstvom. V razpravi je sodelovalo skoraj vse članstvo ter dalo novemu odboru svoje pripombe in nasvete glede političnega, kulturnega in gmotnega položaja delavstva ter delovanja v podružnici.

Železničarji in novo življenje na Dolenjskem

Pri nas na Dolenjskem se vedno nekateri pričakujejo povratka belih, ki naj bi se pripeljali z zmagoslavim obrazom v rokah pa naj bi držali sezname tistih, ki jih je treba po najčistejših »kričanskid« načelih spravit s sveta, da se prepereč večje zlo, kakor pravijo. Tudi lir niso hoteli zamenjati, zamenjali so jih le za prvo slovo. Toda ne delajmo krivice! Takih, kakor sem jih pravkar omenil, je le nekaj. Ostali vidijo, da ni tako, kakor so jim slikali. Vidijo red, ki ga še ni bilo, vse se urejuje, mnil je strah pred grozotami vojne, pred aresti, umori in letali. Hudo je mnilo, delo je dobilo svoj smisel. In v teh okoliščinah smo na novo zaživeli tudi mi železničarji. Postalni smo končno ljudje. Doslej je vsak švabobranski oficirščak, vsak uniformiran pastir tešil svojo slabo voljo nad nami. Vse to pa je k sreči za nami. Čaka nas le delo: obnoviti bo treba porušene proge in zgraditi nova. Zavedamo se dolžnosti in delati bomo.

Na ustanovnem občnem zboru strokovne organizacije železničarjev, ki je bilo 5. t. m. v Grosupljah, je bil izvoljen odbor s tov. Vrbincem, nadzornikom proge, kot predsednikom. Občni zbor je vodil tov. tajnik zveze ter orisal delo, ki je bilo izvršeno z gigantskimi napori naših borcev, ter dal smernice za delo, ki nas čaka.

Tako stopamo v novo življenje. Ne bomo zastajali drug za drugim, hočemo jim biti enakli, ali pa še boljši. Naše delo naj bo v dokaz vsem tistim, ki po predalih in sikirnih se hranijo lire in ki vsak strel, ki ga slišijo tam nekje od Ljubljane, komentirajo z »aha, že gredo«, da se stari časi ne bodo vrnil nikdar, nikdar več. Grešniki se bodo morali pač spokoriti, ker narod tako zahteva.

Težnje železničarjev

Zidanega mosta

Postaja Zidanje je v skrajni kotlini, na pesku skalnatega področja ter nima ničesar razen tega, kar se dob v trgovini. Nikogar ni, da bi kaj prinesel napredok, ker kmetje tam po visokih hribih dostikrat sami nimajo kaj jesti, oni iz širše okolice pa nosijo svoje prideleke na prodaj v Trbovlje. Prej so nosili svoje prideleke v Trbovlje zato, ker so bili tam bolje plačani, kakor pri nas v Zidanem mostu. Mi železničarji pa smo morali po blago na trg v Celje, Ljubljano ali Zagreb. Blago je šlo mimo nas v Trbovlje in smo vse to mi samo gledali, kupovali pa so tisti, ki so imeli na račun delavstva mastno plačo. Že dolgo pred vojno smo se borili za višji draginski razred, bili smo pa nekakšna kazenska postaja v ozki kotlini, v kateri je »ovek sikrit kakor v zaporu z malo odprtino v nebo. Center Zidanega mosta je porušen in prebivalstvo zelo trpi, ker nima ne strehe, ne pohištva in ne doma tam, kjer dela. Razkropljeni smo zaradi okupatorjev, ki se ušlo hoteli umakniti prej, dokler ni bilo z bombami vse porušeno.

Železničarji smo se dolga leta borili tudi za ustanovitev zadruga za nakupovanje živila. Tega nismo dosegli zaradi špekulantov in sebičincev, ki se niso brigali za narod, temveč za svoje žepce. Ti špekulanti so zasedli vse prostore, kjer smo nameravali urediti zadrugo poslovanje. Taših špekulantov in izkoriščevalcev je še danes do

voj. Toda ti sebičinci nam ne smejo več ovirati poti v boljše bodočnost.

Želimo, da bi Zidanje most prišel v isti draginski razred kot Trbovlje, najpo potrebnosti pa je tudi zadruga za vse potrebščine, ki jih potrebujejo delavci v okolici Zidanega mosta in Račet.

Organizacija ESZDN v Savljah

V lepo okrašen dvorani tovarne Vidmar v Savljah so se 1. t. m. na ustanovnem občnem zboru svoje podružnice zbrali vsi delavci in nameščenci. Občnemu zboru je predsedoval tov. Zlatar ki je v začetku zborovanja počasi spomnil padlih tovarišev in Hrovatova sta poročala o nalogah in delu organizacije ter o dolžnosti članstva, tov. Dermastja pa je orisala delo pripravljalnega odbora, ki je privedel v organizacijo 75 delavcev in nameščencev. Predsednik odbora je tov. Viktor Zlatar.

Podružnica ESZDN

v tovarni »Saturnus«

Za delavce in nameščence tovarne »Saturnus« v Mostah je bil 10. t. m. ustanovljen občni zbor strokovne podružnice, kateremu so prisostvovali tudi za rajon tov. Iskra, tov. Štura in Zvezo kovinarjev, za MOOOF pa tov. Krišlanova, ki je podala kratek politični pregled predvojnega Jugoslavije ter orisala borbo delavstva s posebnim ozrom na sodelovanje žena med okupacijo in za osvobodjenje. Tov. Štura je podal smernice dela v organizaciji, potem pa se je razvila diskusija o raznih vprašanjih socialnega in strokovnega značaja. V odbor podružnice so bili izvoljeni vsi člani dosejanega pripravljalnega odbora.

Učiteljstvo ormoškega okraja

Je imelo 7. t. m. v Ormožu svojo prvo konferenco. Poročali so šolski upravitelji ter navodili, da deluje osem šol izmed desetih v vsem okraju. V dveh šolah ni pouka, ker so postopaj razrezale bombe. Šole obiskuje 2949 otrok, učnih moči pa je 28, ker ni niti polovica. Vse šole brez izjeme so bile več ali manj poškodovane, ker jih je okupator izpreminjal v hišve ter kasarne za vojne tužnike. Popolnoma so uničene tudi šolske knjižnice.

Že v prvi dneh svobode se je ljudstvo v vse vmešalo lotilo dela, da šole odisti in pripravijo za pouk. Največjo zaslugo pri tem je imela v Zvezi mladine Slovenije organizirana mladina. V nekaterih krajih so mladinke same počevale, ker ni bilo učiteljev. Slovenske učitelje, ki so se vrnili, je ljudstvo povsod sprejemalo z ljubeznijo in jim z velikim zanimanjem izročalo svoje otroke. Kako je mladina sama pričakovala siostvenost šole, naj pove mladina v Rumcu, ki je že eno leto kupovala šolske zvezke ter jih s ponosom prinesla v šolo k obnovljenemu slovenskemu pouku. Mladina je zbrala tudi precej knjig.

Nemška šola je v pogledu znanja, vzgoje in discipline pustila katastrofalne posledice. Otroci, ki so hodili v šolo samo med okupacijo, se ne znajo niti podpisati. Najboljši učenec iz II. razreda je poznal samo pet črk. Iz vsega se vidi, da je hotela okupatorjeva šola napraviti iz naših otrok bedake in razbojnik, ki bi slepo sledili ukazom gestapovskih krivkovic. Drugačnji pa so otroci, ki so hodili že vsaj eno leto v slovensko šolo. Vsi so uspešni, prični in disciplinirani, šolo obiskujejo z veseljem ter prepevajo partizanske in narodne pesmi.

Na okrajni konferenci je bil izvoljen petčlanski pripravljalni odbor, ki bo zbral članke ter pripravil vse potrebno za ustanovitev podružnice SZPD. Zbirano učiteljstvo je poslalo prvi narodni vladni Slovenije pozdravno resolucijo.

Na šoli v Zg. Šiški

Je bila ustanovljena podružnica SZPD 21. junija in se v njej včlanilo tudi osebe II. mešane ljudske in II. mešane meščanske šole. Na ustanovnem občnem zboru je orisal smernice dela v podružnici tov. Ostanek. Za predsednika podružnice je bil izvoljen tov. Horvat. Doslej je imela podružnica dve seji in en članski sestanek,

na katerem je bilo podano poročilo o konferenci prosvetnih delavcev. V program svojega dela je podružnica tudi postavila nalogo, da podpira in propagira načrt rajonskega odbora Dravice, ki namerava na Toškem delu poleg zadruga gostilne ustanoviti okrevališče za mladino. Tu naj bi mladina ljubljanskih šol našla pod skrbnim nadzorstvom poleti in pozimi priložnost, da se navžije veselja, svežega zraka in krepke hrane.

Občni zbor — prazničen dogodek

Zdaj, v času kipečega organizatornega dela, ko se snujejo neštete podružnice strokovnih organizacij po industrijskih obratih, se nam zdijo občni zbori nekaj vsakdanjega. Toda prisostvovati moraš takšnemu občnemu zboru, kakršen je bil 11. t. m. v Ljubljanskih kolinskih tovarni, in preprašati se, da so to izredno slovenski dogodki. Zato mora strokovno glasilo pisati o njih ne le, da jih registrira; začenja se nova doba delavskega strokovnega življenja.

To je tudi naglasil na tem občnem zboru član Glavnega odbora ESZDN Slovenije, tov. Kopitar, ki je pozdravil delavstvo v okrašen dvoran. Delavstvo je poslušalo v

slovenski stranosti in posebnem prazničnem veselju besede govornikov. Ustanovni občni zbor podružnice strokovne organizacije je zdaj najslavnejši trenutek v strokovnem gibanju, zlasti še, ker se moramo zavedati, da je tudi strokovna organizacija velika pridobitev štiritletne osvobodilne vojne, je delal tov. Kopitar. Toda v tem slovenskem trenutku tudi ne smemo pozabiti, da podružnica prevzema velike naloge. Članstvo je dolžno pomagati odboru, kajti njegove dolžnosti niso le, da plačuje članarino, temveč da kaže v vsem organizacijskem strokovnem delu svoje potudje. Dandanes mora delavec stremeti, da sodeloča v vsem javnem življenju, ne le v svojih strokovnih organizacijah. Od njegovega sodelovanja bo odvisno, kakšna bo njihova prihodnost. Od nas vseh delovnih ljudi je pa odvisno, da bo naša svobodna domovina čim prej obnovljena: naša prva naloga je, da se posod poveča proizvodnja.

Razen tega organizacijskega poročila se delavec prav tako z vsem razumevanjem in pritrjevanjem sprejel še politično poročilo člana okrajnega odbora OF iz Most, tov. Iskre. — Da je bil občni zbor res prazničen zanj, se je pokazalo tudi ob njegovem zaključku, ko je delavstvo zapelo svoje pesmi in dalo duška svojem veselju, da se v resnici začnejo novi časi.

Kako naj strokovne organizacije sodelujejo pri zaščiti matere in otroka

Oddelek za zaščito mater, otrok in mladine pri ministru za socialno politiko je prejel izreden kredit tri in pol milijona dinarjev. Tudi ta kredit dokazuje, kako veliko skrb posveča naša nova država telesnemu in duševnemu zdravju mladine.

Umrljivost otrok je pri nas zelo velika. Zato je treba organizirano pristopiti k delu za zmanjšanje odstotka umrljivosti otrok. To bomo lahko dosegli po eni strani z ustanovitvami, ki bodo širokopotezno zagrabile to vprašanje, po drugi strani pa s splošnim dvigom življenjskega standarda širokih ljudskih množic.

Zlasti je zelo pomankljiva nega otroka, če je mati zaposlena izven doma in če ni dovolj poučena o teh vprašanjih. Da dvignemo higieno dečje nege da pomagamo materam, ki so zaposlene čez dan — in to so vse delavske in kmečke matere —, pri negi in vzgoji otrok, je treba pri obratih in zadrugah ustanavljati dnevna zavetišča, kamor bi matere lahko brez skrbi čez dan pošiljale in prinašale svoje otroke.

Tu gre za dva tipa dnevnih zavetišč. Za jasli, ki so dnevno zavetišče za dojenčke in otroke od 1. do 3. leta. Jasli morajo biti tik tovarne, obrata, delavnice. Vanje prinašajo žene, ki delajo v tovarni, svoje otroke in dojenčke. Tam jih lahko dojijo ob določenem času, kakor ga zahteva stanje dojenčka, tam lahko v odmoru vidijo svoje otroke, ki so pod nadzorstvom strokovnega osebja.

Za večje otroke in šolsko mladino pa je dnevno zavetišče lahko v kraju samem. Tu naj bi bila vedno dva oddelka: oddelek za predšolsko mladino od 3. do 7. leta in oddelek za šolsko mladino, ki naj bi imel učilnico, v kateri lahko učenci spišejo svoje naloge in se nauče, kar je treba. Imeli naj bi tudi pomoč v učenju. Po opravljenem delu pa naj bi zavetišče nudilo šolski mladini tudi razvedrilo: v majhnih delavnicah naj bi rasli kasnejši strokovnjaki, lutkovno gledališče naj bi jim vzgajalo in oblikovalo srce, duha itd. V dnevnih zavetiščih morajo najti otroci vse oskrbo.

Da bomo izvedli to veliko nalogo v vsem obsegu, je treba mobilizirati vse materialne in moralne sile. Potrebno je sodelovanje vseh: strokovnih organizacij, ženske protifašistične zveze, Zveze mladine Slovenije, Rdečega križa in poročevalca za socialno oziroma mladinsko skrbstvo pri vsakem Narodno-osvobodilnem odboru. Če bomo povezali vse sile na terenu, bomo lahko uspešno izpolnili velike naloge, ki se nam zastavljajo.

Naloga strokovnih organizacij je torej, da za konkretno delo pomagajo povezovati vse sile.

Nadalje je treba v vsakem kraju, pri tovarnih in zadrugah takoj poiskati zemljišče za jasli, v krajih samih pa za dnevna zavetišča za šolsko in predšolsko mladino.

Vedno se moramo zavedati, da je treba delati tako rekoč po dveh tirihi. Treba je ustanavljati provizorije, zasilne ukrepe, poiskati že obstoječe kolidor toliko primerne stavbe in v njih urediti zasilne ustanove. Pri tem ne smemo izgubiti iz vida gradnje novih ustanov. Za gradnjo in opremo dnevnih zavetišč bodo izdana posebna navodila. Prav tako bodo izdana navodila za notranjo opremo in organizacijo domov.

Že pri iskanju in določanju prostorov za gradnjo, pri iskanju zasilnih stavb bodo člani strokovnih organizacij našli mnogo dela. Zlasti pa se bodo lahko izkazali pri gradnji domov samih. Organizirali bodo lahko udarniške čete po vseh strokovnih linijah, od zidarjev do monterjev, vrtnarjev in instalaterjev. Nadaljnja naloga pa se zastavlja pri opremitvi domov. Koliko bodo lahko storili za notranjo opremo samo mizarji, če se odločijo, da bodo delali določeno število dni po eno uro za

opremo dnevnega zavetišča v svojem kraju in udarniškem tempu delal Koliko bodo lahko storili tekstilci, kovinarji, strugarji, soboslikarji, šivilje, gospodinjice, delavci v tovarnah, kjer sodelujejo posodo, in vsi ostali! Če vemo, da bodo oni tisti, ki bodo zase gradili domove, ki bodo s svojimi rokami ustvarjali boljše življenjske pogoje svojim otrokom, nas ne bo strah pristopiti k taki nalogi — zakaj njen uspeh je zagotovljen.

Vse sile na terenu bodo lahko učinkovito vodile strokovne organizacije, ki povezujejo vse poštene ljudi, ki jih družijo delo v eno samo veliko družino. Delo je tisto, ki nas odrušuje, ki po eni strani dviga našo življenjsko zavest, po drugi strani pa zagotavlja ne samo našo sedanost, marveč zlasti našo bodočnost. Od dela, od organiziranega, stoprocentnega dela je odvisno naše življenje. Od njegovega tempa, od njegove intenzitete je odvisno, kako si bomo oblikovali življenje, kako si ga bomo uredili.

Delavstvo je bilo vedno v prvi vrsti napredka in boja za dosego višjih in boljših življenjskih pogojev za široko ljudsko množico delavcev, kmetov in delovne inteligence.

Tudi zdaj, ko pristopamo k ustanovitvi širokopotezne mreže ustanov, ki naj služijo duševnemu in telesnemu zdravju naše mladine, naj bo delavstvo, naj bo strokovna organizacija organizator in povezovalce vseh sil, naj bo ustvarjalec naših domov, naj bo udarnik v delu za izgradnjo naše mladinske zaščite!

Milena Mohorčičeva.

Obvestila:

Kje naj se prijavi za dodatne delavske kartice

K razpisu glede dodatnih delavskih kartic poslušujemo, da potrjujejo podjetja prijave pri podružnicah ESZDN kjer te obstojajo, ne pa centrala v bivši Delavski zbornici. Obni obrati pa (in posamezne osebe), kjer še ni podružnice ESZDN, oddajo prijave pristojnemu kvartu, ki jih bo po pregledu sprosti vsak dan predlagal nadrejeni edinič in nadaljnje postovanje.

Vsak drugačen postopek je neuspešen, zaradi drugega važno delo, interesentom pa povzročia nepotrebna pota in izgubo časa.

Poslovalnica socialnega zavarovanja v Kočevju

V Kočevju že postuje poslovalnica urada za socialno zavarovanje, ki je nameščena v prejšnji dekanoviji vili. Nanjo naj se obrnejo vsi, ki niso dobili izplačanih rent zaradi nezgod, smrti, starosti itd., ter sploh vsi delavci, delavice in njih svojci, ki imajo kakršnekoli odnose do Urada za socialno zavarovanje. Podružnice in tudi posamezni člani strokovnih organizacij naj pomagajo poslovalnici z nasveti in informacijami, da ji bo zagotovljeno uspešno poslovanje.

Organizacija kmečkih delavcev v Framu

V Framu pri Mariboru je bila 8. t. m. ustanovljena podružnica Zveze kmečkih delavcev in nameščencev. Člani nove podružnice so po večini vinarji, ki so, kakor znano, v mariborskem okraju zelo zavzemajo za strokovno gibanje. — Politično in strokovno poročilo je podal na ustanovnem občnem zboru tov. Vešljaj, ki je pozornim zborovalcem orisal osvobodilno borbo, njene pridobitve in tudi naloge, ki nas čakajo pri obnovi našega gospodarstva. Zborovalci so to popolnoma razumeli in živahno odobrvali, da spadajo vsi kmečki delavci, zlasti pa vinarji v enotno organizacijo s tovariškimi delavci. »Kmet, vinar in delavec smo eno in nikdar več nas ne bodo razdružili!« je bilo geslo dobro obiskanega zborovanja. Soglasno je bil izvoljen odbor, ki mu predseduje tov. Karel Triep.

Razdeljevanje letšnjih pridevkov. Trgovinski minister in ministar za preskrbo je izdal odlok o razdeljevanju in porabi pridevkov. Odlok predpisuje nadzorstvo ljudskih oblasti nad pridelkom žita, da bo mogoče določiti razdelitev pridevkov primerno med prebivalstvo. Oblasti bodo morale odločiti sporazumno z okolišnimi narodno osvobodilni odbori o razdelitvi pridevkov v občinah. — Zetev pšenice se je začela v mnogih krajih Jugoslavije.

Tako delajo v Sovjetski zvezi!

Nova zmaga obnovitvenega dela

Posebej je treba opozoriti še na eno zmago obnovitvenega dela na področju industrije v Sovjetski zvezi, in sicer na obnovitev plavža št. 4 v alčevski železarni, ki nosi ime Vorosilova. Alčevski je industrijsko mesto v donski kotlini.

Septembra 1941 so nemške tolpe vdrle v donsko kotlinino in bojišče se je približalo Alčevsku. Najdragocenejše stroje ter naprave so preselili na vzhod, da bi ne prišli v roke sovražniku. Ugasniti so morali tri plavže, obratoval je pa četrti plavž skoraj v neposredni bližini bojišča. Delavci so ostali na svojih mestih junaško kakor vojaki na bojišču v oddaljenosti 13 km ob bojni črti. Tovarna je dajala izdelke podjetjem v Zakavkazju in Privožljiv. Te tovarne so delale za obrambo. Delavci so vztrajali ter že s svojim zgledom mnogo pripomogli za obrambo domovine. Na tovarno so padle granate, a delavci so vztrajali na svojih mestih mirni ter odločni ter včasih niso zapustili tovarne niti ponoči. Osem mesecev so delali v okoljnih tovarni. Zavedali so se, da je njihova vztrajnost potrebna ne le, da tovarna daje potrebne izdelke za obrambo, temveč da nudijo moralno oporo tovarišem vojakom s tem, da se iz tovarniških dimnikov še vedno kadil, kljub temu, da je tovarna obkoljena.

Sele, ko je bil umik neizbežen, so iz-

praznili tovarno, nakar so nadaljevali svoje delo prav tako požrtvovalno na vzhodu. Hitlerjevci so gospodarili pol drugo leto v železarni. Ko jih je končno Rdeča vojska pregnala, so našli na kraju bivšega mogočnega obrata kuje razvalin. Preden so se lahko lotili prave obnove, so morali odstraniti celo goro razvalin. Prebivalstvo jim je prisloščilo na pomoč z brezprimerno vneto. Ustanovile so se tudi ženske delovne brigade, ki so se izredno odlikovale. Tako je bilo delo dokončano 20 dni prej, kakor je predpisoval načrt. Pri obnovi tovarne so si tudi prizadevali, da so uporabili čim več starega gradiva in so tako dosegli, da so bili stroški obnove mnogo manjši. Pri obnovi slovitega četrtega plavža, ki je obratoval v okoljnih tovarni, so morali premagati mnoge na prvi pogled nepremagljive težave.

Pri vsem delu jih je vodila glavna misel: obnova mora biti gotova čimprej. Delavci so delali z navdušenjem, kakršnega najbrž ne poznajo nikjer drugje kakor v Sovjetski zvezi. Ko beremo poročila o res pravem udarniškem delu sovjetskega ljudstva pri obnovi, želimo, da bi prešel ogenj vneme sovjetskega delavca tudi na nas ter da bi delali za svojo svobodno domovino prav tako z jasnimi pogledom v prihodnost ter z živo zavestjo, kaj zahteva čas od nas vseh.

Premoga ni več treba dvigati iz premogovnika. V moskovskem premogovnem revirju so dosegli izreden uspeh v premogovni industriji, ki pomeni pravi prevrat v načinu dela. Začeli so vplinjati premog v samih premogovnikih, tako da posledaj ni treba več prevažati premoga. Premogovnik bo posledaj oddajal plin namestu premoga.

Industrija v Uzbekistanu razveseljuje napreduje. V Uzbekistanu so v zadnjih letih odkrili bogata ležišča rudin, tako da so ustvarjeni najpomembnejši pogoji za velik napredek industrije. Zidajo številne tovarne, zlasti kovinske stroje in v delu so tudi velike elektrarne. Razen velikih ležišč rudin so odkrili tudi bogata ležišča nafte.

Odkrivanja je bila tovarna za izdelovanje topov in sicer tovarna št. 8. Odkrivanje je prejelo 233 delavcev te tovarne. Med vojno je tovarna izdelala 20.000 topov, v dobi svojega obstoja pa 75.000 topov.

Priznanje leningradske letalske akademije. Predsedstvo Vrhovnega Sovjeta je odlikovalo zaradi velikih zaslug pri vzdrževanju letalskega osebja leningradske vojaške letalske akademije z redom Rdečega prapora.

Mednarodno združenje geologov bo ustanovljeno na pobudo sovjetskega geološkega zavoda, oddelka Akademije znanosti. Na sestanku ameriških, angleških, sovjetskih in francoskih znanstvenikov je bil ustanovljen pripravljalni odbor.

Zakarpatska Ukrajina ima okrog 250 manjših in 20 večjih tovarni; 141 tovarni je last države, 17 je združinski, druge so pa zasebna. Gospodarsko življenje Zakarpatske Ukrajine bo posledaj, po vključitvi v sovjetsko Ukrajino, postavljeno na nove osnove in deželi se obeta najlepši napredek.

Sovjetska plova je obnovljena na Črnem morju. Med vojno je bila ustavljena plova za potniški promet na progah Odessa — Batum, nedavno je pa prvič po vojni odplul parnik »Ukrajina« na tej progah. Veliko pristanišče Novorosijsk je obnovljeno in veliki prekomorski parniki so zasidrani v njem, a bodo kmalu dvignili sidra.

Pregled obnovitvenega dela v Ukrajini. Donška premogovna kotlinina je polna kipe. Čega obnovitvenega dela. Obnovljenih je bilo na stotine premogovnikov, ki zdaj že proizvajajo več kakor so v letih 1937 in 1938. V Ukrajini je bilo obnovljenih 8254 podjetij težke industrije in 77.000 drugih. Za letošje je bilo odobreno v ukrajinskem proračunu 600 milijonov rubljev za nadaljnjo obnovitveno delo. Lepo je napredovalo tudi ukrajinsko kmetijstvo. Ob koncu lanskega leta so zopet začele delati vse traktorске postaje z 49.000 traktorji in 15.000 kmetijskimi stroji. Ob koncu tega leta so odprli 26.900 šol za 5 milijonov učencev. Na vsiljih šolah bo študiral 28.000 dijakov. Za obnovo zahodnih pokrajin Ukrajine je bilo porabljenih 100 milijonov rubljev. V kratkem času je začelo obratovati na 1700 tovarni in 500 združinskih podjetij. Kmetom je bila vrnjena vasa zemlja, ki so jim jo odvzeli Nemci med zasedbo. Država zelo podpira kmete pri njihovem obnovitvenem delu, zlasti s semenimi stroji itd.

Obnovljena je ena največjih tovarni kmetijskih strojev, in sicer »Stalin« v Rostovu. Med vojno je bila zelo poškodovana in po več letih je zdaj začela spet obratovati. Sedaj je bila med prvo petletko. V 15 letih je izdelala nad poldrug milijon kmetijskih strojev raznih vrst. Takoj po izgonu Nemcev so v Rostovu začeli obnavljati tovarne; sodelovalo je 40.000 prebivalcev Rostova.

Obnova industrije na polotoku Kola. Na tem polotoku v divji tundri je bilo sezidano mesto Monhegorsk v času prvih petletk. Geologi so tam odkrili bogata ležišča niklja. Leta 1941. se je bojišče približalo temu šele 6 let staremu mestu in treba je bilo misliti na preselitev. Izpraznilo so ogromno tovarno in prepeljali opremo rudnika na vzhod. Jeseni 1942 so se vrnili prvi obnovitelji, ki so imeli nalogo, da izčrpa vodo iz rudnikov. Lani je bilo v Monhegorsku že zopet precej živahno in izdelovali so surovi nikelj. Obnovljeni so bili rudniki, odprte trgovine, začele so delati tovarne. V prvi polovici letošnjega leta je bilo predelane v Monhegorsku že dvakrat več rude kakor lani.

V Ukrajini bodo spet pridelovali riž. Pred vojno so pridelovali riž v Ukrajini na površini več tisoč hektarjev. Povprečno so pridelali na hektar 35 stovov riža. Nemci so uničili kolhozne namakalne naprave. Kolhozniki obnavljajo uspešno tudi riževa

sežigal v grmadah, a pokopavali so tam tudi napol žive ljudi. Žrtve bodo počastili z velikim spomenikom blizu kraja njihove mučeniške smrti. Spomenik bodo začeli postavljati ob koncu letošnjega leta. Za pripravljala dela je ukrajinska vlada odobrila 200.000 rubljev.

»Borba narodov Jugoslavije« — pod tem naslovom je ukrajinsko državno založniško podjetje izdalo knjigo v ukrajinski in Kijevu.

Šahovski turnir je bil zaključen v Moskvi in ob tej priliki si je velemejster Botvnik šestič pridobil prvenstvo med šahovskimi mojstri Sovjetske zveze. Na drugim mestu je Bolešlavski in na tretjem Bronstein, ki je bil najmlajši udeleženec turnirja.

Tudi v elektrifikaciji ter proizvodnji električnega toka na prvem mestu. Za razvoj hidroelektrarn so dami v Sovjetski zvezi zadovoljivi pogoji; nobena druga država na svetu nima toliko vodnih sil; zmogljivost vodnih sil v Sovjetski zvezi znaša na leto 280 milijonov kilovatov. Med vojno so bile porušene številne električne centrale, a obnovitveno delo na tem področju zelo hitro napreduje. Hkrati pa tudi začnjenjo zidati nove centrale. V Uzbekistanu je v delu centrala, ki bo njena zmogljivost znašala nad 100.000 kilovatov.

Izdelovanje sloviti izdelkov iz brušenega stekla v mestu Gus-Hrustalnyj je obnovljeno in povečano. V tovarnah tega mesta izdelujejo razne predmete iz stekla, ki imajo umetnostno vrednost in ki slovijo tudi zunaj mej Sovjetske zveze. Med vojno je delo zastalo.

Najbogatejšo zbirko dragocenih orientalskih rokopisov v Sovjetski zvezi hranil Akademija znanosti v Uzbekistanu. V zbirki je 8000 rokopisov. V nji je tudi kopija (edina na svetu) rokopa največjega iranskega pesnika Hafize.

Znanstveni raziskovalni zavod za gojitve bombaza v Azerbajdžanu je dosegel lepe uspehe. Znanost je povečala proizvodnja ameriškega bombaza, ki je izvrstne kakovosti. Dosegli so velike uspehe tudi pri pridelovanju drugih pridelkov na podlagi znanstvenih poskusov na poskusnih postajah.

Veliko razstav sovjetskih znanstvenih in razglednic, izdanih med vojno, so pridelili v Moskvi. Med vojno je bilo izdanih 105 vrst znanstvenih in razglednic.

Zgled obnovitvenega dela nam daje Ukrajina. Obnovljenih je bilo 137 kaloričnih električnih central in 105 hidrocentral; cestne železnice so začele obratovati v 19 mestih; mostov in viaduktov je bilo obnovljenih v dolžini 35 km; popravljena je bila škoda na rodovitni zemlji na površini nad 6 milijonov kvadratnih metrov; znova je začelo delati 1167 traktorjskih postaj; lani je bilo obnovljenih 66.400 kolhozov in 155.000 kmetijskih hiš; za obnovo mest je bilo letos izdano 850 milijonov rubljev.

Največja tovarna kotlov za električne centrale v Sovjetski zvezi je začela obratovati v Taganrogu. Med vojno so jo Nemci zelo poškodovali — uničeni so bili vsi stroji. V zelo kratkem času so delavci obnovili večino oddelkov.

Zdravstvo v Sovjetski zvezi. Pred vojno je bilo v Sovjetski zvezi razen krajevnih zdravilišč še 90 zveznih zdravilišč. Prav na njih so napravili Nemci ogromno škodo. Štirinajst sanatorijev je bilo povsem porušeno. Škoda znaša več sto milijonov rubljev. Obnova zdravilišč naglo napreduje, tako, da bodo zavodi lahko kmalu sprejemali toliko bolnikov kakor pred vojno.

Moč sovjetskih filmov

Sovjetski filmi nam omogočajo, da spoznavamo in uživamo sovjetsko umenost neposredno kakor bi jo v gledališču. Toda film pogosto prekaša gledališče, zlasti tako monumentalni, kakršnega smo videli nedavno — »Ivan Grozni«. V filmih pa ne spoznavamo le sovjetske umenosti, temveč imamo priliko, da spoznamo, kaj je prav za prav umetnost. Ko so pred vojno začeli prihajati prvi sovjetski filmi v Ljubljano, so mogočno vplivali na naše preproste ljudi, na mladino in na nepokvarjeno inteligenco, ki je še ni zastupila dekadentna »umetnost« »kulturnega« zahoda, namreč militarističnih prusaških filmov in neblagovonj pariških kabaretov.

Iz sovjetskih filmov diha edinstvena sila novega ruskega, sovjetskega človeka; iz njih diha nezmlajiv, povzdigujoč življenjski optimizem in vera v napredek; njihova sila je pa tudi v izrazu iskrene človečnosti. V tem je skrivnost umetnosti kakor tudi skrivnost moči sovjetskih filmov, ki te prevzame, kakor da prisostvuješ neposredno soudeležen v silni drami.

»Ivan Grozni« ima vse te odlike. Umetnik odkriva življenje in realistična umetnost išče resnico. Ta film nam odkriva zgodovinsko resnico ter razkrinka v legendi, ki je ležala na tako pomembni zgodovinski osebnosti, kakršen je bil Ivan »Grozni«. Aleksej Tolstoj je v romanu in drami o Ivanu Groznom pokazal tega carja od človeške strani, upoštevajoč dobo z vsemi njenimi značilnostmi — predvsem tedanja socialna trenja, ruski fevdalizem, ki so bili njegovi nosilci bojarji. Ivan IV. je »grozen« samo kot nasprotnik bojarjev — za bojarje. Kakor je bila v vseh dobah vladajoča plast nepatriotična, ker je videla vedno pred seboj svoje koristi, nikdar pa ne višjih smotrov skupnosti ter je bila največji sovražnik naroda — hušnji od zunanjih sovražnikov — tako so tudi ruski bojarji trepetali le za svoje privilegije, jih branili z vsemi sredstvi — zločin je bil povsem

vsakdanje sredstvo — in bili so vselej pripravljeni prodati ljudstvo in domovino za svoje koristi. Ivan IV. je pa napovedal temu bojarstvu odločen boj — v interesu Rusije, ki bi naj bila enotna ter močna, da bi se njene reke iztekale v svobodna morja. Zato je ustanovil armado, terjal, da bojarji in cerkev prispevajo primeren delež h krepitvi državne moči — naj plačajo z zlatom, če že niso pripravljeni plačati z glavami. »Dva Rima sta propadla, a tretji — Moskva — stoji! Četrtega Rima pa ne bo!« V tem je ves program in ustvarjalni ogenj zari iz teh besed Ivana IV.: Rusija mora postati močna in mogočna in mogočna bo, če bo enotna, če se bodo bojarji podredili višjim interesom države. Za ta namen je pa bila potrebna močna roka. Bojarji so zastavili ves svoj vpliv, da bi ovirali Ivana IV. pri njegovih načrtih; bojevali so se proti njemu ne kot pošteni nasprotniki, temveč kot spletkarji, morilci in zastropeljalci. Vzeli so mu edinega človeka, ki ga je še razumel ter ljubil: zastupili so mu ženo. Hoteli so ga duševno streti. Toda vedno znova je dvignil glavo, ko so ga že pokopavali, vedno znova je zagorela v njem neukrotljiva življenjska sila, polna ustvarjajočega ognja. Film nam prikazuje Ivana vprav pretresljivo kot človeka, tako da bi ga bilo treba preimenovati: Ivan Plemeniti. Prikaže nam njegovo duševno trpljenje ter osamelost, ko je sam sredi sovražne okolice, ki ga ne more in noče razumeti. Toda pokaže nam ga tudi v stiku z ljudstvom, z najznačilnejšimi zastopniki nepokvarjenega, požrtvovalnega, junaškega in v bistvu človečnega ruskega ljudstva. Skratka: iz filma diha pristna ruska, slovanska človečnost. Legenda o krutosti Ivana IV. je razpršena, kakor so se razblinile podobne legende naše dobe o »stolovajih« in »Azijatih«. Prav na to je treba opozoriti, ker je na svetu še mnogo napol slepih ljudi.

Zdravje delavca - narodna glavnica

Delavstvo mora dobiti najboljše, najvestnejše zdravnike — Zdaj je konec birokratizma in socialnega ravnanja z delavci na okrožnih uradih!

Dostojno prihajali delavci kot zavarovanci pri okrožnih uradih skoraj s strahom kakor v gosposko hišo na bolniško blagajno. Na okrožnih uradih niso ravnali z njimi kot z zavarovanci, ki prihajajo v svoj zavod ter terjajo, kar jim gre po zakonu in človeških pravicah, ampak so jih sprejemali kot osumljence, ki skušajo izkoristiti socialno zavarovanje. Semi zastopniki delavstva v okrožnih uradih so ob vsaki priliki trkali na vest delavstva, češ, naj ne izkoriščajo socialnega zavarovanja, ker s tem škodujejo vsem zavarovancem — neprestano so navijali to struno, kakor da je bila večina delavcev izkoriščevalcev socialnih zavodov. Toda zakaj se ni nikdar smel oglasiti nihče, ki bi naj bi osvetlil zadevo od druge strani? Zakaj ni povedal nihče, da je treba zdravje delavstva spoštovati bolj kakor samo socialno zavarovanje? Povedati bi bilo treba, da socialnega zavarovanja ne sme zlorabljati nihče, zlasti ne zdravnik bolniške blagajne! Zlorabljanje socialnega zavarovanja pa je tudi, če protiljudski posamezniki v okrožnih uradih ravnajo z bolniki kakor z brezpravnimi bitji; prav zaradi birokratskega duha in surovega ravnanja z bolniki na okrožnih uradih je postal socialno zavarovanje med delavstvom osvoženo kakor nekaj tujega in sovražnega. Nešteti delavci so raje trpeli bolni brez vsake pomoči ali so se obračali na zasebne zdravnike, kakor da bi se izpostavljali šikanam ter surovostim na okrožnih uradih. Posamezni zdravnik bolniških blagajni, ki niso niti hoteli skriti svojega sovražstva proti delavcem, so svojo brezvestnost do bolnikov upravljevali z demagoškimi publicami, češ, delavci so izkoristevalci bolniškega zavarovanja, radi bi lenuharili in vlekli hranarino!

Ta umazan sistem je treba zdaj javno obsoditi in postaviti moramo na sramotni oter posameznike, ki so delovali v okrožnih uradih kot izraziti sovražniki delavstva, socialni, surovi, povsem neprumni za takšne naloge; delavstvo jih je redilo s svojimi žulji, a zato je prejemalo od njih še brce. Nešteto delavcev ni moglo več nikdar ozdraviti, ker so bili odklonjeni od bolniških zdravnikov kot »dela zmožni«, ko je bil še čas zivljenja. Kdo ve, koliko jih je prezagodaj umrlo ali postalo dela nezmožnih prav zaradi brezvestnosti bolniških zdravnikov in protiljudskega sistema uradovanja okrožnih uradov! Okrožni uradi so imeli svoje statišne oddelke in bilo bi priporočljivo, da bi njihovi statistiki tudi zračunali, kakšno škodo je utrpel naš narod zaradi takšnega gospodarstva z največjo narodovo glavnico — z ljudskim zdravjem.

Udarništvu - TEMELJ USPEŠNE OBNOVE

Udarniški zgled starega tekstilca

Podružnica ESZDN tekstilne tovarne »Metka« v Celju je v svojem poročilu navedla tudi tole:

Z obljubo in trdno voljo, da bomo imeli pred očmi samo eno: da sodelujemo vedno in povsod pri obnovi naše domovine, da se čimprej izbršle sled okupacijskega uničevalnega dela ter da ostanemo vredni člani naše skupnosti, smo začeli svoje delo v novi organizaciji. Obljubljamo, da bomo danes leto ob drugem občnem zboru s ponosom dajali račune o delu, ki je danes še pred nami. Za zgled naj nam bo najstarejši član naše podružnice tov. Senica, ki se je v starosti 60. let zgleđno zavzel za udarniško delo. Proizvodno na raztrgalcu, ki je najslabše delo v predilnici, je zvišal za 45%.

Požrtvovalno delo v Prekmurju

Krajevni odbor Kobilje se je navdušeno lotil dela za obnovo domovine. Od okupatorja porušeni mostovi so že zgrajeni in poti so popravljene. Z lastnimi močmi je prebivalstvo storilo vse, kar je bilo mogoče. Zdaj popravljajo opekarno, ki bo služila vsemu okraju. Ustanovili so tudi Rdeči križ, ki bo skrbel predvsem za intertrance in druge žrtve okupatorjev, ZMS pa si je uredila svoj dom, ki bo služil tudi za sestanke Rdečega križa. Mladinke skrbijo za časopis, da je vsak dan razobešen na razglasni deski. Prebivalci se sploh odlikujejo s svojim smislom za vzajemnost. Prav radi pomagajo družinam, ki so potrebne pomoči pri žetvi in vsako delo se opravi v najlepši vzajemnosti. Reakcija se ne more pojaviti, ker pošteni Slovenci takoj stopijo na delo in v obrambo proti vsem škodljivcem in špekulantom, ki nameravajo škodovati delu za obnovo.

Udarniško delo v mariborski bolnišnici

Podružnica ESZDN v Splošni bolnišnici v Mariboru ima v svojem delovnem načrtu takole urejeno udarniško delo: Od 9. t. m. je dnevno udarniško delo od 18. do 20. ure. Člani pospravljajo ruševine ki so nastale pri bombnih napadih. V zadnjem tednu so delali udarniki VI. magdalenske četrti pod nadzorstvom in ob sodelovanju skupine uslužbencev bolnišnice. Dnevno povprečno število udarnikov je okrog 300.

Z naslednjim primerom bomo osvetlili nekoliko razmere na ljubljanskem okrožnem uradu tik pred osvoboditvijo. Delavec Fehim Milković je razložil v našem uradništvu celo vrsto dokumentov in izpovedal:

»V pretekli zimi sem bil zaposlen pri najtežjem delu na prostem. 6. februarja sem obležal doma; imel sem visoko vročino. Preden mi je mogla žena preskrbeti bolniško nakazilo, je minilo nekaj dni. 8. februarja me je blagajniški zdravnik dr. Trtnik uvrstil v stalež bolnikov in ugotovil, da sem obolen za bronhitisom in influenco. Potrdilo je tukaj. Bolzenski dopust mi je dovolil do 17., ko sem se moral ponovno javiti na pregled. Tedaj me je napotil k šefu zdravniku dr. Drobniču na nadpregled. Dr. Drobnič me je pregledal in dejal je, da sem dela zmožen. Toda čutil sem se tako bolnega, da nisem mogel ostati na nogah, zato sem ostal doma v postelji teden dni, seveda brez bolzenskega dopusta. Potem sem si zopet preskrbel bolniški listek. Pregledal me je dr. Trtnik in mi dal tri dni dopusta. Čez tri dni sem se vrnil k njemu in zopet me je poslal k dr. Drobniču na pregled. Dr. Drobnič je ugotovil: »Dela zmožen!« Pripomnil je še: »Če ti ni prav, pa me poji tožiti!« Tako sem ostal doma brez zdravniške pomoči in brez hranarine do 6. aprila. Tistega dne sem šel k zasebnemu zdravniku dr. J. Volavšku, ki je ugotovil: bronhitis, influenza. Dal mi je o tem potrdilo. Se istega dne sem se javil tudi blagajniškemu zdravniku dr. Horaku, ki me je tudi pregledal. Dejal je, da ne more ugotoviti nobene bolezni. Pokazal sem mu potrdilo od zasebnega zdravnika. V potrdilu je bilo tudi ugotovljeno: da sem imel 38,3° vročine. Blagajniški zdravnik mi je dal nakazilo za rentgen za splošni pregled. Naslednji dan, 7. aprila, sem bil pregledan na bolniški blagajni, nakar sem šel še k zasebnemu zdravniku dr. Volavšku, da me pregleda še on. Dr. Volavšek je ugotovil brazgotine na dvanaesterniku in rano kot posledico ene prejšnjih operacij. Na blagajni so pa ugotovili, da sem bil zdrav. Vendar mi je blagajniški zdravnik dal teden dni dopusta. Medtem sem se obrnil na mestni fizikat zaradi podpore in pregledal me je mestni fizik ter ugotovil, da sem za tri mesece nesposoben za delo. 12. maja me je blagajniški zdravnik dr. Horak poslal v bolnišnico, kjer sem bil 28. maja operiran. Zaradi oslabelosti po operaciji in zavlačevanja zdravljenja, ko je bilo nujno potrebno, sem zdaj za težko delo povsem nesposoben. Zdravnik mi je predpisal dieto.

Upešno delo v tovarni »Jugosvila« v Mariboru

Delavci tovarne »Jugosvila« v Mariboru že več tednov uspešno upravljajo delo v obratu in izven njega. Posrečilo se jim je, da so znatno dvignili proizvodnjo, čeprav je bilo večkrat pomanjkanje električnega toka. Od 25. junija obratuje redno tudi obratna kuhinja, v kateri ima kosilo okrog 60 oseb. Zelenjavo dobivajo z obratnega vrta, krompir in drugo pa darujejo tovarišem in tovarnišice. Delavci so si sami uredili svojo knjižnico, ki ima že okrog 50 knjig.

»Dan dela« vevških papirničarjev

Po sklepu sestanka ki je bil 25. junija, so vsi delavci in nameščenci papirnice v Vevčah 30. junija priredili »dan dela«. Udeležba je bila skoraj stodoletna. Vsi so delali na cesti, železniški progah, na pogorelem poslopju, pri jezui na Fužinah ter pri raznih popravilih v obratih. Izvršenih je bilo 3336 delovnih ur, od tega pri graditvi ceste 1068 ur. Udeleženci dneva dela so zaslužili pri tem izrednem delu 34.398 din in bo od tega nakazano 11.466 din ZMS v Ljubljani, sklada za obnovo pa 22.932 din.

Zgleden primer udarništvu. Povnovno smo že dokazali, da gre pri udarniškem delu za čim boljše organizacijo obratovanja ter uporabo čim boljših tehničnih sredstev. Pravi udarniki so torej tudi izumitelji ter izboljševalci strojev, ne le požrtvovalni in spretni delavci. Tako se je delavcu Westovne tovarne v Celju Martinu Karnarju posrečilo najti boljše način dela s posebno pripravo, ki jo je sam izumil, da se je zmogljivost stroja povečala za 100 odstotkov. Poslej je delo mnogo enostavnejše tež lažje.

Druga številka

»Ustnega časopisa«

Prva predstava »Ustnega časopisa«, ki jo je priredila Ljudska prosveta ESZDN v Ljubljani v dvorani Delavske zbornice, je dosegla najlepši uspeh. Zanimanje je bilo takšno, da je bilo premalo najmanj polovico vstopnic. Mnogi so izrazili željo, da bi predstavo ponovili. Prireditelji so sklenili, da bodo ustregli občinstvu in danes ob 20. boste slišali drugo »številko« ustnega časopisa. Spored bo izpopolnjen, tako da boste slišali najnovjša poročila političnega pregleda. Vstopnice so podnevi naprodaj v poslopju bivše Delavske zbornice v I. nadstropju, soba št. 7, zvečer pa pri blagajni, če že ne bodo zopet razprodane.

ŠIRITE TISK
Osvobodilne fronte!